

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) Author(s):	Schovelin, Julius.; [Jul. Schovelin og Oscar Madsen].
Titel Title:	<u>Tietgen : et Livsbillede : den unge danske Købmand tilegnet</u>
Udgivet år og sted Publication time and place:	Kbh., 1895
Fysiske størrelse Physical extent:	iii, 124 s.

DK

Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

46.-188.-8°

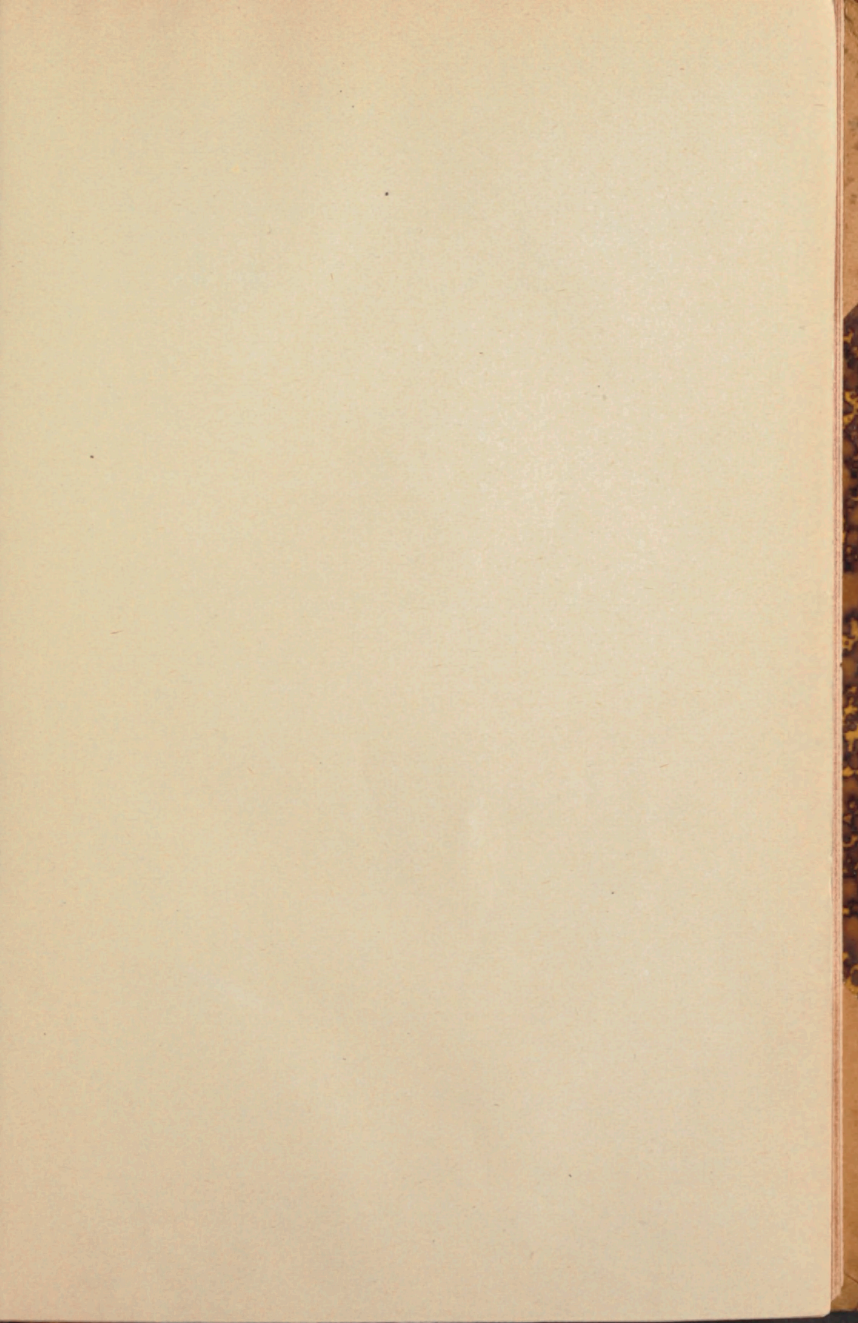

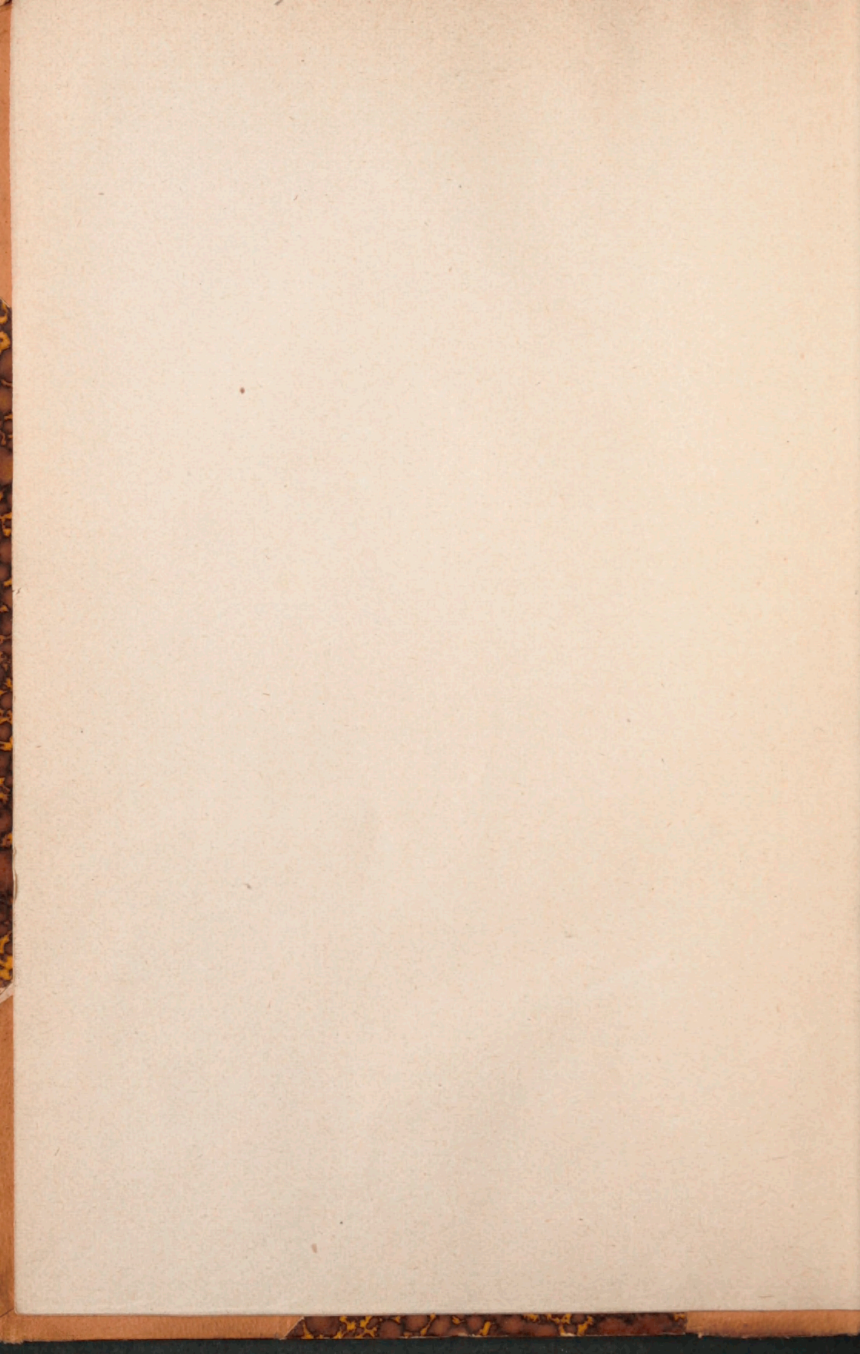
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130019452434

TIETGEN

ET LIVSBILLEDE

DEN UNGE DANSKE KØBMAND TILÆGNET

KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

GRÆBES BOGTRYKKERI

1895

Motto:

Rien ne réussit que le succès.

INDHOLD.

	Pag.
<i>Indledning: Aanden fra Fire og treds</i>	1

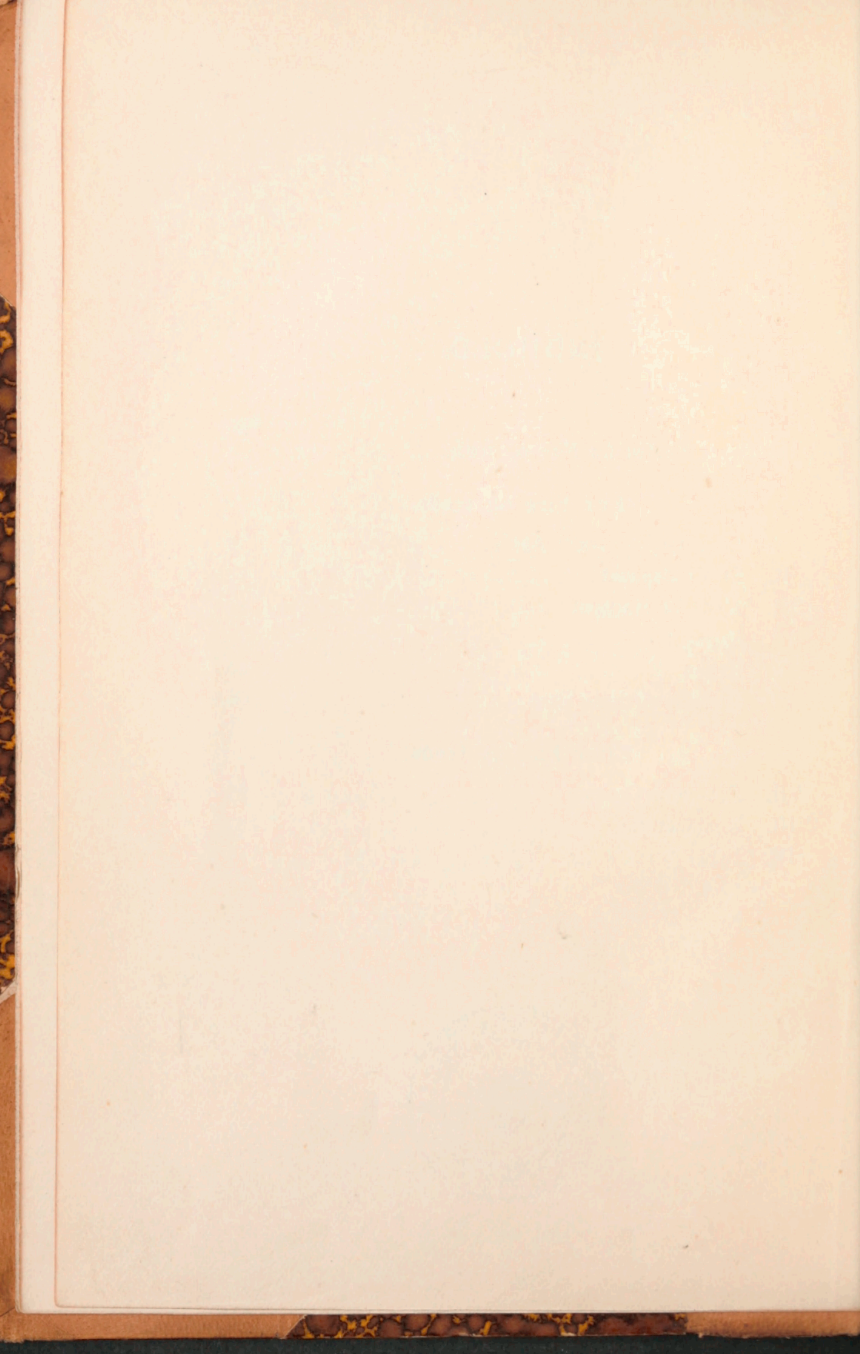
Før Fire og treds.

I. Lære-Aar, — svære Aar	9
II. Et Vendepunkt	17
III. Med vid Horisont	21
IV. Springet	31
V. Krisen	40
VI. Tietgen og hans Bank	66

Efter Fire og treds.

VII. Det store Opsving	77
VIII. Konjunkturer	107
IX. Lykken	116

Indledning.

Aanden fra Fire og treds.

Danmarks Nutidshistorie daterer sig fra Fire og treds.

Var der noget, som maatte kunne ryste en dansk Mand op, saa maatte det netop være denne skæbnesvangre og forfærdelige Sønderlemmelse af et i Forvejen lille og vanskeligt stillet Land.

Dog, det var ikke «Nederlagets Skændsel» — saaledes som hin Tids ledende Mænd saa gerne vilde have os til at tro —, der var det grufulde, det rystende. «Skændslen,» om der var nogen, faldt helt og udelt tilbage paa hin kortsynede Novemberforfatnings-Politik, som under de daværende vanskelige Udenrigsforhold uun gaaelig maatte føre vort lille, taalmodige Folk ind i den ulige Kamp.

Haanden paa Hjærtet — har *Folket selv* ærefuldere Minder end Dybbøls Dage?

Der staar ingen Straaleglans af fransk *bravour* om disse Kampe. Det var graa og triste Dage, ganske blottede baade for Sejrens og for Nederlagets Poesi, de Dage, i hvilke vore Tropper stred og blødte. «Den sidste paa Skansen,» de sidste paa Dybbøls sammensunkne Grusdynger havde saa vist hverken Tid eller Tanke for Stilningens Plastik. Intet Træk er ladet tilbage om ridderlig Ledingsfærd, om flot Dumdristighed, om overmodig Pral. Der berettes kun ganske jævnt om skamskudte Skanser, dem enhver anden Hær i den vide Verden snarligst vilde have forladt i Flugt. Men bag dem stod den danske Soldat Dag ud og Dag ind, lange Uger igennem, snart i Slud, snart i Frost, altid i Regn af springende Granater, — stod der sindig og støt, om Munden et Smil, det lune, det danske Smil.

Og da de fremstormende Prøjsere den 18. April vældede op mod Bankerne i tætte Kolonner, slog den danske Soldat endnu et Slag, der gav Genlyd i Europa. Trængt voldsomt tilbage af Overmagten gik han endnu en sidste Gang frem, og Dybbøl Mølle lyste som en brandrød Bavn over Tapperhedens Triumf.

Hin «Düppeler-Erstürmung» — hvad blev den andet for Fjenden end en skaltom Hæder? Hvorledes var det ikke hin prøjsiske Officer sagde om de Danske:

«Schön zu sehen! Alle die Soldaten lagen todt an den Kanonen!»

— — Hvor meget er der ikke talt, skrevet og sunget om «Aanden fra Otte og fyrre,» om den første slesvigske Krig!

Men endnu er det næppe talt og skrevet og sunget nok ind i vore Hjærter, hvor megen Løftning Anno 64 i al sin sunde Bitterhed, al sin dybe Alvor rummede for det danske Folk, — en stolthedsblandet Sorg, Sorgen hos os alle over Sønderjyllands Tab, Stoltheden for hver eneste Dansk over at være Landsmand til Heltene ved Dybbøl.

Aanden fra Fire og treds!

Haanet og skændet som en Nedværdigelses, en Ydmygelses, en «Forsmædelsens» Aand, — du er den rette Aand, den vi skal elske op og pleje frem i hver en Danskers Sjæl!

Aanden fra Dybbøl!

Ja, det er Danmarks Aand, — den faste Vilje, der ikke viger fra sin Vej, den skulderbrede Sejghed, der sindig kan bære Sorgens Byrde uden at tynges til Jord, det kolde Mod, der kender ingen Frygt, det jævne, trofaste, fortrøst-

ningsfulde Sind, som aldrig kan slippe sin Tillid til, at Gud vil raade, saa vi fanger nok Sejren igen.

Som en Vaarluftning var Aanden fra 48 strømmet ind over Danmark og havde beruset alle Tanker og Sind, fyldt dem med Foraarets Forjættelser, dets spirende Uro, dets gyldne Drømme, dets store Forhaabninger. Som en tør og gold Sommer havde Tiden derefter brændt Begejstringen ud, svedet Friskheden bort og lullet vort Folk til Hvile i selvglad Tryghed, i lummer Hundedags-Valvære.

Saa strøg en Vinterstorm isnende gennem Folkets Lemmer og rystede det op af Dvalen.

Men ud af Fjerene kom vi, fik Klarhedens Kulde i vore Hjærner, lærte at se, selv i Sneykning, og — fandt os selv igen, det bedste i os selv.

Sejren i 1848—50 havde Stilstand, Tilbagegang, Klikeregimente i sit Følge. Nederlaget i 1864 drog dog efter sig Danmarks økonomiske og sociale Genoprejsning.

Den lemlæstede, men stadig ihærdig arbejdende Vaulundur er det Folkebillede, der har afløst Fortidens Aladdin, — hint taabelige Lykkebarn.

Hvor Otte og fyrré havde hastigt brændte Sct. Hans-Blus, Majdagens lystige Fanfarer og Midsommernattens korte Lykkerus, — dér havde Fire og treds sit Haab, sat op imod Haabløsheden, sin Tro imod Troløsheden, og sin Kærlighed til Fædrelandet, ikke en Vaardags Sværmeri, men tunge Dages tavse Taalmod, Lydighed, Hengivenhed, Opofrelse.

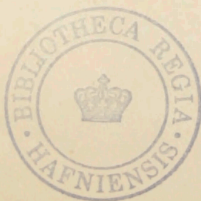
Og denne Aand fra Fire og treds er det, som atter har bygget Danmark op, rejst paany alt det, som fordums Tider saa letsindig havde sat paa Spil og ført til Fald.

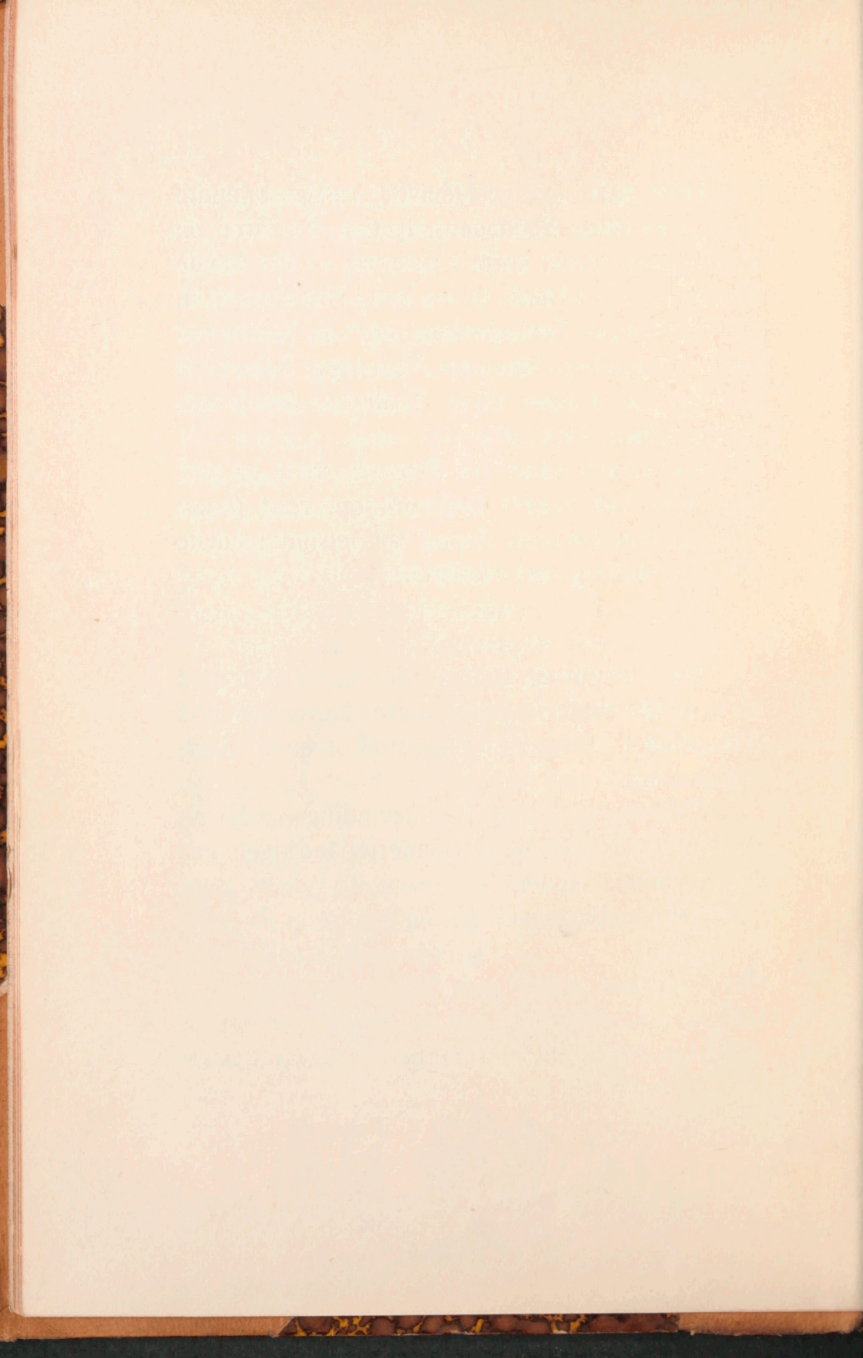
Men blandt de mange, der har været med til at vinde disse fredelige Sejre, hæver sig mod Tidsbilledets brogede Baggrund tvende Skikkelser frem.

Den ene var *Dalgas*, Landevindingenes Mand, der vandt os det tabte Sønderjylland igen paa Nørrejyllands Heder.

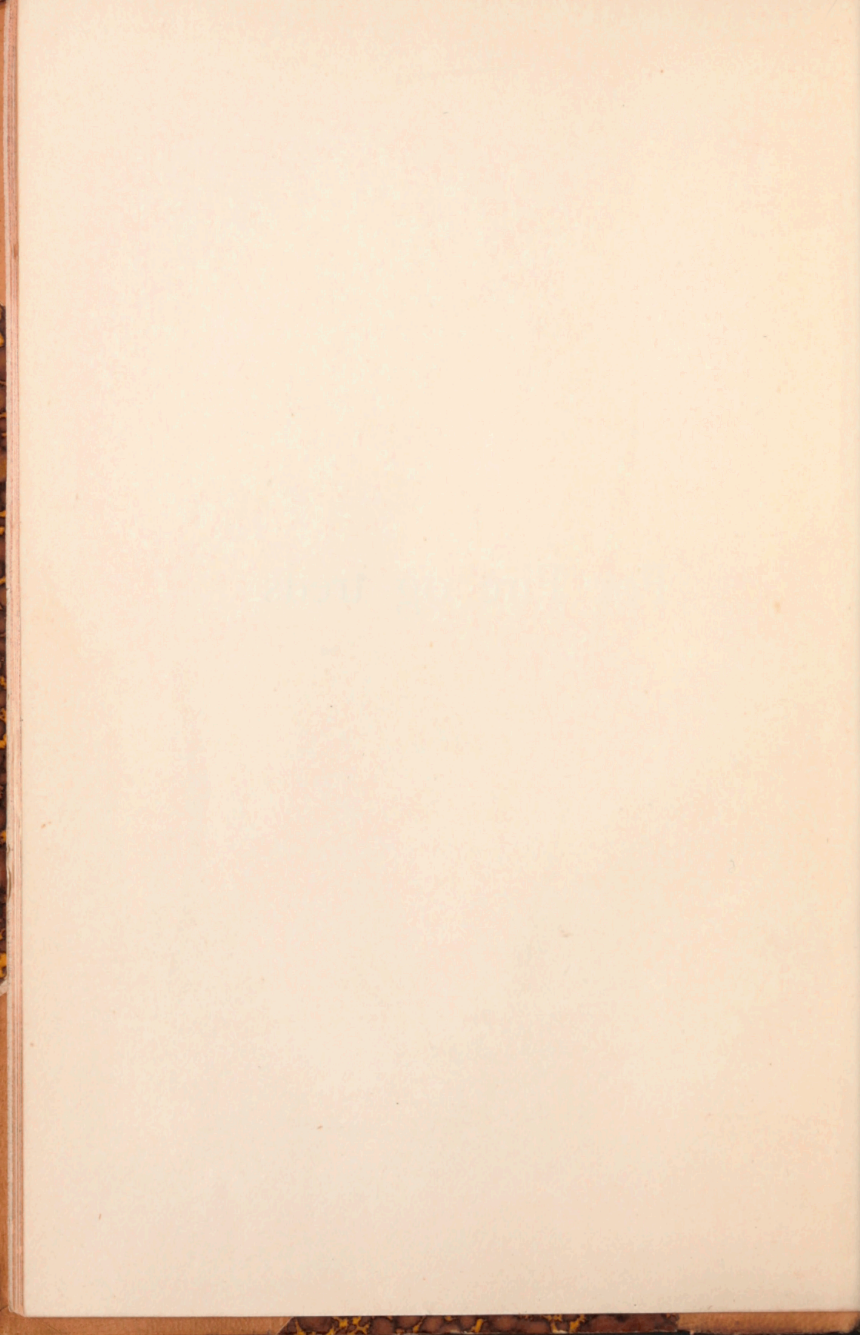
Den anden er *C. F. Tietgen*.

Før Fire og treds

I.

Lære-Aar, — svære Aar.

C. F. Tietgen er barnefødt i Odense, vor store Æventyrdigters By.

Hans Barndomsleg kendte samme Tumbleplads som H. C. Andersens. Det gik med Skjul og Tagfat langs Bredderne af den stiltfærdige Odense Aa, der jævnt glidende snor sig i Bugtninger mellem de lave Huse som for at bære Provinsbyens Smaahemmeligheder fra Tærskel til Tærskel, — ret saadan en hyggelig, pludrende Købstadsmorlille som de rare gamle Gudmoderskikkelser i Andersens Æventyr.

Kan hælde var ogsaa for Tietgen hin stille, fredelige Odense Aa den Gudmoder, der oprindeligt rakte ham hans Tryllestav, — Fantasiens Tryllestav.

Hvor mange Børn er der ikke, for hvem denne Stav svinges forgæves! Hvor mange

andre, i hvis famlende Hænder den kun fylder Barndomsaarene med Indbildningernes tomme Flitterstads, taabelige Storhedssyner, i hvilke Virkelighedens Dimensioner fejlagtig forskydes, gækkende Luftslotte, befolkede med alle Fortidens sære Skikkelser, ædle Riddere, højsindede Røvere, onde Troldmænd, og først og sidst den unge Prins, — altid Æventyrets Yngste! Og atter andre, fra hvem Fantasiens gyldne Stav ganske tog Magten, — blev den «Sesam-luk-dig-op,» der førte dem paa lyssky Virkelighedsflugt ind i Tryllebjærgets Drømmerier, og altfor tit ogsaa senere hen i Livet lod dem søge tilbage til disse Drømmeriers Opiumsrus som Trøst for Illusioners Brist, for Livets tusinde knækkede Haab!

— — Tietgens Fantasi var derimod allerede i Barneaarene ganske virkelighedsbestemt. Det skortede den maaske paa Drømmens Farve og Finhed; den havde til Overflod Dagslysets kolde Klarhed og Kraft.

Han saa' paa Tingene, som de *var*, — og dette blev i det hele hans Livs store Gave. Hans Fantasier byggede sig op paa hans praktiske Sans. Det var det levende Livs og ikke en Drømmeverdens Kombinationer, han allerede som Barn tumlede med. Medens andre Drenges færdedes i et luftigt Æventyrland og tildrømte

sig selv en Fremtid, fuld af unyttige Farer og overflødige Heltegerninger, gav Snedker Tietgens raske Søn sig i Lag med — at drive en ny national Industri!

Tanken om at skabe en hjemlig Silkeavl var i Datiden stærkt oppe under den almindelige Trang til ny Virksomheder. Og denne Tanke slog ned i den lille Tietgen. Ogsaa han gav sig til med Iver at indsamle Morbærblade og oplække Silkeorme.

Ikke for intet er dette lille Træk stadig blevet fremdraget. Det var ikke Fortidens vage Storhed, det var Fremtidens frugtbare Syslen, som beskæftigede hans unge Tanke og beslaglagde hans unge Fantasi.

— — At benytte sin Fritid med Forstand var i det hele taget en Kunst, som den lille Tietgen meget tidlig fik nemmet. Naturligvis er dette ogsaa den første Betingelse for enhver, der vil drive det til noget her i Verden, maaske ikke mindst for den tilkommende Købmand. Robinson Crusoe-Lysterne har vel ogsaa været oppe i ham som i alle andre raske Dreng; det morede ham at gaa ned til «Havnen,» saa tit en fremmed Sejler havde forvildet sig ind til den gode midtfynske Stad, hvis Ærgerrighed alle Dage har været den: at regnes for en Søstad. Men han drev ikke omkring paa de fremmede

Skibe i ørkesløs Nysgerrighed saaledes som Lediggængerens Robinson. Nej, han benyttede Lejligheden til med hele sin medfødte Livlighed og altid vaagne Videbegærlighed at give sig i Snak med de udenlandske Søfolk og aflure dem Ejendommelighederne ved deres Sprog.

De Kundskaber i Engelsk, som han saaledes ad praktisk Vej fik fæstnede, skulde snart komme ham til reel Nytte ved at give ham Lejlighed til at tjene sin første Femdaler-Seddel.

Denne Tietgens første økonomiske Bedrift gik saaledes for sig: Byens brave, men lidet sprogkyndige Toldvæsen skulde i sine Visitations-lokaler have opslaaet en Bekendtgørelse, affattet paa Tysk, Fransk og Engelsk, om den Nederdrægtighed, det var at smugle og om de farlige Følger heraf. Bogholder *Colding*, der var ansat hos en af Byens Kræmmere, *Chr. Jürgensen*, besørgede Oversættelsen og lod for det Engelskes Vedkommende den lille Tietgen tjene sine første Sporer.

Tietgen var nemlig efter sin Konfirmation blevet anbragt som «velmeriteret Læredreng paa Lauget» hos det nævnte Firma. Og *Colding* var som Forretningens Bogholder den, der var nærmest til at tage sig af ham. Til Tietgens Held var det en overmaade dygtig Læremester, han her havde fundet, — en Mand, som ikke

blot besad store Handelskundskaber, men ogsaa gennem sit omflakkende og æventyrrige Liv havde erhvervet sig store Menneskekundskaber. Ikke mindst bidrog det til den Opmærksomhed, hvormed den unge Tietgen lyttede til hans Leve-regler og Forretningsvink, at der om Colding stod hele den sære og fremmedartede Glorie, der maatte pirre den livlige Drengs Fantasi. Han var af fransk Herkomst, eller som Præsten sagde i Ligtalen over ham: «Hans Moder var en Franskmand,» — han havde været gift med en Portugiserinde, havde i en ung Alder berejst en stor Del af Kloden og havde i 1807 været med til at forsvare Kjøbenhavn, den Gang «Byen faldt for engelske Blus og Brande»; ved Udfaldet i Classens Have var han med som Sergeant i Livjægerkorpset, fældede en engelsk Officer, der ellers havde dræbt ham, og blev selv saaret i Foden. Kort sagt, han var alt andet end et almindeligt, støvet Hængehoved af en Provinsbogholder. Og det var slet ikke noget Under, at han paa Tietgen øvede en meget betydelig og til hans Held gavnlig Indflydelse.

I øvrigt blev der Læreaarene igennem ikke sparet paa den unge Mands Evner og Kræfter. Som yngste Dreng i Forretningen havde han til en Begyndelse maattet lukke Butiken op tidlig om Morgen, holde Lamperne i Stand,

polere Vinduerne og om Vinteren tø dem op. Tidlig maatte han op, og sildig kom han ofte i Seng. Hans Principal — Chr. Jürgensen — var nemlig en støt Klubgænger, og den unge Tietgen maatte ofte sidde oppe langt ud paa Aftenerne for at afvente hans Hjemkomst for saa i den sene Nattetime at hjælpe den føre Kræmmer af Klæderne.

— Siden hen kom Tietgen til at gaa Bogholder Colding til Haande. Og nu gjaldt det om møjsommeligt at afkopiere hvert eneste Brev af Forretningens forholdsvis anseelige Korrespondance, da der den Gang endnu ikke fandtes Kopipresser. Det var drøjt Arbejde, der nok kunde sløve en almindelig Hjerne; men for den unge Tietgen laa det ikke at tage nogen Gerning tankeløst. Han forstod nemlig, at ethvert Arbejde, selv det tilsyneladende rent mekaniske, rummer en Lærdom i sig som Guldkorn i Sandet, — det gælder blot om at kunne sigte dem fra. Og hvad denne Afskrivervirksomhed angaar, blev den for Tietgen en skønt indirekte, dog ypperlig Vejledning i alle en Handelskorrespondances almindelige Træk, og bøjet over de beskrevne Blade opdagede han mangt et Købmandsgreb, som senere kom ham til Nytte.

— — Saaledes gik fire Aar af Tietgens Læretid.

Da døde hans Principal. Hans sidste Dispositioner viste sig hurtig at have været uheldige, og Enken solgte derfor kort efter Forretningen til Raadmand Boesen. Tietgen gik med i Købet. Men skønt han efter Laugsreglerne var bunden til at være Læredreng i fem Aar, fik nu den flinke Lærling det manglende sidste Aar eftergivet.

Hans Virksomhed i Forretningen blev hermed endnu mere selvstændig og omfattende, og Tietgen var Mand for at benytte sig heraf til at lære endnu mere. — —

— Det begyndte netop at trække op til urolige Dage. Hen over Landet gik der en Luftning af ny Tider, — det var Aanden fra Otte og fyrre, hvis Vingeslag allerede lod sig fornemme som en fjærn Susen. I Forretningslivet sporedes det kommende nærmest som en ubestemt Uro og Forvirring, en usikker Følelse af, at det ikke længer vilde gaa paa den gamle Manér.

Og saa kom Otte og fyrre som en lys og frejdig Fanfare og lagde Beslag paa alle Tanker og Viljer.

Men medens Landets Ungdom iøvrigt optoges helt af Interessen for det store, nationale Opgør, gik Tietgen sin egen Vej.

Det blev et Tilfælde, som her kom til at gøre Udslaget.

I Efteraaret 1848 kom nemlig Erhard Hald, den ene Principal i Manchester-Firmaet: Hald & Rahr, til Tietgens Fødeby.

Og hos ham fik da den unge Tietgen Plads, anbefalet af Bankdirektør Bierfreund, der kendte Hald fra sit Ophold i Hull.

Kampen for Fædrelandet har forskellige Vilkaar og Veje.

II.

Et Vendepunkt.

Den 31. Januar 1849 rejste den unge Tietgen til Manchester.

Det var i Begyndelsen af vor berømmelige Krigs 2det Aar. Det var tillige ved et afgørende Vendepunkt i Danmarks moderne Handelsliv.

I disse Aar lige omkring Aarhundredets Midte lægges Grunden til en ny Epoke i Danmarks økonomiske Tilværelse. Der brydes til den ene Side, bygges Bro til den anden. —

Efter Statsbankerotten 1813 og Tyvernes Usselhed var al Selvstændighed og Initiativ lagt øde i den danske Købmandsstand. Som den stod der, blottet for al Kapital, henvist til en Befolkning, hvis Købeevne og Krav til Livet netop lige stod paa Armodens Højde, var det kun altfor let forklarligt, at den sank ned i et

Slags Afhængighedsforhold af de tyske Storhandlende, navnlig i Hamborg og Lybæk. Det var paa Krediten fra disse, at Provinskøbmanden overhovedet førte sin Forretning; Vareforsyningen skete gennem tyske Probenreutere, og som een Gang den hanseatiske Pebersvend var nu den danske Detaillist kun Ejer af den Bod og den Disk, fra hvilken Hansaens Varer bleve solgte.

Men nu blev det tyske Aag, som Tidernes tunge økonomiske Tryk havde lagt paa danske Købmænds Nakke, med eet Slag brudt. Som en Saks overskar Krigen ubarmhjærtigt mangeaarige Handelsforbindelser. Den vaagnende nationale Selvfølelse blev dermed stillet overfor den helt ny Opgave at skabe ny Foretagsomhed. Og den nationale Sejr gav Selvfølelsen Næring og Styrke, gød nyt Mod i Sindene og skænkede Kraft til selv at vove, bryde nye Baner og gaa ukendte Veje.

Allerede i Slutningen af Fyrrerne var under Indflydelse af den nationale Rejsning den danske Købmandsaand bleven vakt til nyt Liv. I Kolonial og Hørkram tog kjøbenhavnske Huse dristig Kampen op med Lybækkerne og Hamborgerne, og med samme Frejdighed og Iver begyndte man saa smaat at tage selvstændigt fat i Vekselvirkning med Landbruget paa at skabe en lønnende Udførsel af danske Landbrugsprodukter,

først og fremmest Korn. Krisen i 1847, der ramte Hamborg særlig haardt, ikke mindst de Firmaer, der beskæftigede sig med den danske Handel, gav allerede den tyske Overmagt et betydeligt Knæk. Og saa i Krigens 2det Aar, det samme Aar da Tietgen rejste til Manchester, skete Frihandelens mægtige Gennembrud i England, Ophævelsen af den engelske Korntold og dermed Aabningen af et helt nyt stort Marked for dansk Produktion og Omsætning.

Og nu blev med eet hele Opmærksomheden rettet mod England som vor ny store Kunde, Industrilandet, hvis Millioner Arbejdere for Kul og Jern maa købe sig Kød og Brød fra de fremmede Lande, — det frie, stolte England, hvis Forfatning, Sæder og Skikke man herhjemme i hine Frihedsdage ikke kunde blive træt af at beundre, nu vor nærmeste Nabo, efter at Ven-skabet til Tyskland var blevet saa pludselig og voldsomt forstyrret.

Det var paa dette betydningsfulde Tids-punkt, at Tietgen drog over til dette ligesom ny opdagede eller dog for os ny-aabnede Land, hvor Danmarks økonomiske Fremtid snart skulde vise sig at ligge, — endog i en endnu højere Grad, end man dengang kunde drømme om.

Han drog mod Vest og dog mod en Morgenrøde.

Det var da hans Livs Held, at han saaledes kom afsted i dette Øjeblik, at hans Englandstogt skete just i disse Aar. En halv Snes Aar tidligere vilde det have været forgæves, en halv Snes Aar sidenhen for sent. For første Gang aabenbares her den mærkelige Parallelisme, hvormed hans Livsbane i Retning og Hastighed stedse er fulgt langs med den røde Traad i Danmarks økonomiske Udvikling.

Han kom *i rette Tid*.

Han blev sit Liv igennem den Mand, der altid kom *i rette Tid*.

III.

Med vid Horisont.

Manchester var den Gang som nu for den unge Manufakturist noget lignende som Athens og Alexandrias søjlebaarne Filosofgange for Oldtidens videlystne Ungdom. Man strømmede dertil fra alle Kanter af Verden for i denne Manufakturvæsenets Hovedby at tilegne sig praktiske og teoretiske Kundskaber og Erfaringer.

Tietgen saa sig derfor omgivet af en broget Skare fra alle Lande, da han tiltraadte sin Plads hos det danske Firma i Manchester. I den første Tid var det særlig Tyskere, han kom i Omgang og Berøring med, unge, tyske Købmandsspirer, der udgaaede fra deres hjemlige Handelsakademier ved deres overlegne Forkundskaber sporede Tietgen fremad til Flid, samtidig med at han i deres Selskab lærte at tale Tysk. Han søgte i det hele taget at udvide sine Sprog-

kundskaber, og atter blev det hans Fritid, der maatte holde for, medens hans enestaaende Hukommelse — maaske hans Livs mærkeligste Egenskab — nu for Alvor kom ham mægtig til Hjælp. Han lærte sig endog Latin for at kunne være paa Højde med Englænderne, der som bekendt i deres offentlige Taler elske klassiske Citater. Men bortset fra disse sproglige Studier kastede han sig først og fremmest over Datidens unge Modevidenskab, *den politiske Økonomi*, — som man den Gang kaldte den, men som i sin daværende Form var en Handelsvidenskab, en Videnskab for unge Købmænd.

I Manchester, selve Hovedarnestedet for den ene saliggørende Lære om den frie Konkurrences Almagt, var netop i disse Aar umiddelbart efter Frihandelens store Sejr Sysselsættelsen med økonomisk Forskning saa at sige Livets daglige Brød for den unge Handelsstand, den indfødte saavel som den fremmede. Om allehaande økonomiske Emner drejede sig de Unges Samtaler, naar de i deres Fritid kom sammen; den politiske Økonomi gennemsyrede alle tænkende og talende Samfundslag, var Surdejgen i hele det offentlige og private Liv.

I denne Luft var det da, at Tietgen, aandelig talt, voksede op. I den udfoldedes hans Evner og satte deres første Blomst.

— — Lidet hyggelige var de ydre Forhold, under hvilke hans daglige Arbejde foregik. Hans Kontor stod i skummel Baggaardsuhygge, i støvet og luvslidt Kedsommelighed, i evig graa, lysfattig Trøstesløshed ikke tilbage for noget af de triste engelske Kontorer, hvor Charles Dickens ynder at plante sine unge Helte paa høje Skruestole, Side om Side med hulepaddelignende Skikkelser som Uriah Heep.

Men den livfulde unge Dansker bragte selv en Atmosfære af Lys og frisk Luft med sig, hvor han kom. Og med Flid og Lærelyst tog han ufortrødent fat og hængte i med Firmaets Forretninger fra Morgen til Aften.

Hvad der fik størst Betydning for hans senere Liv var hans daglige Gang paa Forretningens Vegne i den Side om Side med Kontoret liggende Bank, *Heywood & Co.* Atter her et Træk, som den unge Handelsmand i vore Dage bør lægge sig paa Sinde: i Stedet for tankeløst og mekanisk at besørg sin Principals Folio-Indbetalinger og udfærdige hans checks, greb den unge Tietgen, der som sædvanlig vilde *forstaa*, hvad det var, der skete, med Iver Lejligheden til at sætte sig ind i hele den ejendommelige, allerede den Gang saa højt udviklede engelske Bankteknik. Nu véd vi alle, hvorledes dette senere kom ham til Gode. Men det karak-

teristiske, som særlig bør tjene til Efterlignelse for den unge Handelsmand, er dette, at Tietgen ikke den Gang anede eller kunde ane, hvorledes den her indvundne Kundskab senere skulde komme ham til direkte og umiddelbar Nytte i hans Livs Hovedgerning. Sagen var den, at den unge Tietgen allerede da som stadig siden var fuld af *Interesser*. Intet stort og mærkeligt Fænomen passerede forbi hans Livs Horisont uden at fange hans Opmærksomhed, uden at drage ham til at sætte sig ind i den fulde og grundige Forstaaelse deraf.

Og er det i Virkeligheden ikke *herpaa*, at det for enhver af os kommer an: *at have Interesser*, — det eneste virksomme Værn imod Ungdommens Fristelser, det eneste Kurmiddel mod den Sot, der allerede den Gang var begyndt at blive Aarhundredets Sygdom: den falske Blasert-hed, der har sin Rod i Ungdommens Lediggang og ender i haabløs Spleen og selvopgivende Livslede. Tietgen var aldrig blasert, havde aldrig Spleen. Ikke for intet faldt Thomas Carlyles Værker tidlig i hans Hænder. Enkelt og retlinet, blottet for alle Ungdommens vage og overflødige Drømmerier, holdt han sig stadig i *rapport* til det levende Liv, ikke til en Fantasi-verden. Arbejdsglæden, den store Arbejdsglæde gennemstrømmede hans Sind og har gennem

alle Omskiftelser holdt hans Liv oppe. Og Arbejdsglæden er for ham bleven til den store Livsglæde, som med uimodstaaelig Nødvendighed maatte knytte ham til Hjemlandets *danske* Kristendomsforkynder, *Grundtvig*, — Manden, for hvem Troen var den livsalige Vished, den trygge, glade Livsanskuelse, paa hvilken netop Livet kan *lev*, men aldrig sløses hen eller drømmes bort.

*

*

*

Til Tietgens Udlændigheds-Læreaar — Manchester-Aarene — følger sig umiddelbart hans Vandreaar.

Allerede i det andet Aar efter hans Ankomst til Manchester blev han udsendt som Rejsende for sit Firma Hald & Rahr, der navnlig drev Forretning paa Danmark, Norge og Sverig.

I omtrent fem Aar rejste Tietgen saaledes frem og tilbage mellem England og disse Lande. Det var hans Probenreuter-Aar og tillige i Sandhed hans «Prøve-Aar.»

Disse Rejser gav ham den rigest mulige Lejlighed til at anstille Sammenligninger mellem de engelske og de skandinaviske Forhold og Mennesker.

Han havde i England modtaget en Mangfoldighed af fyldige og levende Indtryk af det

engelske Forretningslivs Væsen og Fortrin. Men endnu havde han ikke haft Lejlighed til at gøre sig Rede for, hvori disse egentlig bestod. Nu blev dette ham efterhaanden fuldkommen klart ved den Sammenligning med skandinaviske Forhold, som hans Rejser gav ham Anledning til at drage. Han havde lært i England, at *time is money*, og at det for en Forretningsmand først og fremmest gjaldt om *altid at have Tid til alt*. Han lærte nu, da han atter i moden og bevidst Alder kom i Berøring med Hjemlandet, hvorledes retteligst denne Maxime kunde og maatte gennemføres paa hjemlig Grund. I England har man i sin Kontortid intet andet i Hovedet end Forretninger, men naar Kontordøren smækker i bag En, har man saa ogsaa kun sit Privatliv, sin Sport og sine Fornøjelser at tænke paa. Men i Danmark maa man i Kontortiden kunne finde Lejlighed til alskens behagelig Privatkonversation og til Gengæld være parat til efter Middagen at kunne afgøre Forretninger ved Kaffen og Likøren.

Dette har Tietgen lært trods Nogen. — —

Paa sine Rejser fik han ydermere Lejlighed til at vise, at hans Studium af den politiske Økonomi ikke havde været forgæves, at Teoriene i ham var blevne til Kød og Blod.

Vi har i den nyeste Tid set Eksempel paa,

hvorledes man, overvældet af Englands-Erfaring, har troet, at det blot gjaldt om som en Slags nationaløkonomisk Bissekræmmer at kolportere Prøver af de graa Teorier, af de nu til Dags saa forældede Manchester-Doktriner, fra By til By.

For Tietgen, der dog var i Manchester i hin Læres Blomstringsperiode, blev Teorien kun Nøglen til det praktiske Liv.

Han havde lært at forstaa Handelens Samfunds-Funktion, som altid vil være den: *at angive Produktionens Retning*, ɔ: i Tide at varsko og vejlede Fabrikanterne, saa at de kan følge Modens Luner og Publikums skiftende Forbrugskrav.

Tietgen har selv nævnt et interessant Eksempel herpaa blandt mange andre.

Da han blev Rejsende, forsynedes Skandinavien med Lærreds-Lommetørklæder fra Schlesien og Sachsen. I England fabrikerede man derimod Lommetørklæder af fransk Cambric, en Slags Battist eller Kammerdug, der var overordentlig ubehagelig for Næsen. Tietgen hersede og hersede med de engelske Lærreds-Fabrikanter for at faa dem til at fremstille den Vare, man nu en Gang havde vænnet sig til at forlange i Skandinavien, og da det endelig lykkedes ham at faa William Orr i Belfast til at fremstille den rigtige Vare, saa fulgte snart mange

efter, og det er nu blevet en betydningsfuld Produktionsgren i England.

Hvor mange af vore unge Handelsrejsende drage ikke den Dag i Dag tankeløst omkring fra By til By, blot optagne af lige akkurat at kunne holde Forretningen i den gamle Skure, men uden et Minut at have begrebet, at det er *dem* — netop d'Hrr. Handelsrejsende —, hvem det tilkommer at give Impulserne til nye Felters Aabning ved ligesom forud at gætte Publikums Smag og Svingningerne i denne. *Deres* Hverv er det at fungere som Forretningernes Føletraade; det er ikke nok, at de har Prøvekassen med sig, naar de glemmer Hovedet hjemme.

— — Tietgen havde altid sit Hoved med sig. Og dette Hoved havde tidlig lært sig til at bære den engelske Forretningsmands Jernmaske, det ubevægelige Stenansigt, ud af hvilket intet lader sig læse, — det Ansigt, med hvilket Jules Verne siden lod sin Phileas Fogg rejse Jorden rundt og paa Trods af alle uforudseelige Komplikationer fuldføre Turen paa fastsat Tid uden en eneste Gang at blinke med Øjnene. — —

Men medens det er den alt opslugende *business*, der saaledes stivner Englændernes Ansigtstræk, saa blev dette Udtryk for Tietgen det Sfinks-Aasyn, hvormed han fyldte vore skikke-

lige Landsmænd med Ærefrygt for det uudgrundelige og gaadefulde.

— — «Højtærede, Demaskeringen er begyndt» bemærkede mange Aar senere en Herre i Forbigaaende til Tietgen paa et Karneval i Handels- og Kontoristforeningen, hvor Tietgen som Foreningens Præsident var mødt umaskeret og i almindelig Selskabsdragt.

Tietgen svarede lunt:

«Nej, *den* Maske tager jeg aldrig af.»

Og i det samme brød over hans Ansigt det vindende Smil frem, som netop — betegnende nok — af og til lader Forretningsmandens Maske falde.

*

*

*

Saaledes formede sig da i store Træk Tietgens Lære- og Vandre-Aar. Og gennem disse modnedes han efterhaanden til Selvstændighed.

Det Tidspunkt skulde da ogsaa snart komme, da hans Fædreland tog hans Person fuldt og helt i sin Tjeneste.

Som Repræsentant for Firmaet Hald & Rahr havde Tietgen erhvervet sig en Række gode Forbindelser i Danmark. Firmaet saa sig mere og mere i Stand til at udvide sine Forretninger til flere og flere Brancher. Og Tietgen var Sjælen i disse nye Foretagender.

Da Telegrafens Tider begyndte, og det danske Landkabel til Hamborg skulde nedlægges, paatog han sig Leverancen af Jerntraad til det danske Telegrafvæsen og traadte derved for første Gang i Forhold til den Virksomhed, paa hvis Omraade han senere skulde fejre en af sit Livs største Triumfer.

Ogsaa i den opblomstrende Udførselsforretning af danske Produkter til England fik han paa sit Firmas Vegne Lod og Del. Og dette gav atter Anledning til, at Tietgen, hvis Ophold i Kjøbenhavn efterhaanden var blevet af større og større Varighed og Betydning, endelig i Begyndelsen af 1855 tog fast Stade her i Byen for derfra at lede Firmaets Forretninger som selvstændig Grosserer.

Det skulde snart vise sig, at han atter derved blev Manden, som kom i rette Tid.

IV.

Springet.

I enhver stor Carrière er der et Spring. Naar man følger Gangen i en betydelig Mands Liv, vil man ufejlbarlig finde et springende Moment, et Punkt, hvor den Paagældende ikke længer nøjes med at klatre fra Trin til Trin, men pludselig skydes i Vejret som med en Raket.

For Tietgens Vedkommende indtraf dette Moment, da Privatbanken stiftedes i 1857.

De tvende Aar efter hans Hjemkomst til Danmark var for vort Fædreland som for hele Verden «gode Tider» En almindelig og fortsat Prisstigning oplivede Foretagelsesaanden og hidsede Spekulationen frem.

Under disse Forhold kunde vort eneste Pengeinstitut, Nationalbanken, med sin lang-sommelige Forretningsgang og sine forældede

Former ikke længer magte den rask voksende Omsætning. Eksempelvis kan anføres, at Veksler, som ønskedes diskonterede, skulde være indleverede, ledsagede af et ærbødigt Andragende, hver Tirsdag eller Fredag Morgen inden Kl. 10. Den næste Dags Morgen fik man da udbetalt Beløbet for de antagne Veksler — og de refuserede, som ikke sjældent var i Flertal, tilbageleverede! Alle Veksler paa Provinserne, paa Sverig-Norge, og alle korte Veksler paa Kjøbenhavn blev barsk afviste. Foliohavere fik ingen Rente af deres Penge, men maatte tværtimod betale Gebyr til Banken, ikke at tale om Nytaarsgratialeer til Kasserer og Bogholder. Folioanvisninger maatte ikke lyde paa brudte Beløb, men kun paa Mangefold af hundrede Daler. Paa de den Gang saa vigtige korte Veksler paa Hamborg lod Banken Kursen fra Postdag til Postdag variere ganske urimeligt, efter som den solgte lidt mere eller mindre, end den samtidig købte. Det siger sig selv, at dette Bankens adstadige og forsigtige Luntetrav ikke kunde følge med i hine Aaringers vilde Jagt efter Gevinst.

— Allerede i Vinteren 1856—57 var der derfor blandt de store Forretningsmænd et levende og almindeligt Ønske om at faa dannet

et nyt Pengeinstitut, der kunde tilfredsstille den moderne Omsætnings Krav.

Tietgen selv stod uden for disse Overvejelsers Kreds.

Men en skønne Dag, da en Ven af ham, Vekselmægler Edvard Lorentzen, kom op paa hans Kontor, fortalte denne ham rent tilfældig om den nye Plan. Han nævnte i samme Forbindelse ganske flygtig, at man nok havde Vanskeligheder ved at finde en Mand, der var egnet til at være Direktør. Det faldt da Tietgen ud af Munden, at hvis han havde været dobbelt saa gammel — han var den Gang kun 28 Aar — kunde han nok have Lyst til at overtage Ledelsen af en saadan Bank, da han i England havde faaet levende Interesse for det moderne engelske Bankvæsen.

Dermed var den Sag ude af Tietgens Tanker, da det intet Øjeblik i Alvor faldt ham ind, at et Menneske i hans Alder kunde blive Bankdirektør.

Men et Par Dage senere modtog han en Opfordring til at komme ud til Etatsraad Broberg. Og til hans Overraskelse gav denne sig da til at examinere ham paa Krys og Tværs angaaende hans Meninger om Ledelsen af en Bank. Tietgen svarede hurtigt og klart, talte sig varm, blev begejstret og rev Broberg med sig.

Kort efter foranledigede derfor Broberg en Sammenkomst mellem Tietgen og Bankens samtlige Stiftere. Og under den Examination, der atter her gik for sig, modnedes i Brobergs Hjerne den Tanke at gøre Skridtet fuldt ud og ej alene knytte den unge Købmand til Banken, men resolut gøre ham til Direktør. De andre gav beredvillig deres Samstemning, og den 1ste Juni 1857 tiltraadte Tietgen Pladsen!

Dette blev det store Vendepunkt i hans Liv. Fra Lære- og Vandreaarenes Forberedelse i Udlandet skrider han nu fuldt rustet til sin store nationale Gerning.

Selvfølgelig var det hans Held, at han var kommen i rette Tid, at han netop var til Stede herhjemme i dette gunstige Øjeblik. Derfor blev dette afgørende Skridt muligt. *Men ikke alene derfor.*

Man tænke sig en af vore slet uddannede, idéfattige Dusinkøbmænd med de forlorne Viveur-Passioner hensat i en lignende Situation! Det siger sig selv, og det forstaas af Enhver, at en Saadan, selv om et ganske tilsvarende Held havde begunstiget ham, alligevel ikke havde gjort det samme Spring, — i det hele ikke havde gjort *Springet*. Men derfor forstaar man

endnu ikke, hvorfor Tietgen gjorde det og kunde gøre det.

Vi skal sige hvorfor.

Livet havde lært den unge Købmand at tilegne sig, hvad vi vil kalde for *Selvfølgelighedens Force*. Mere end noget andet turde det være Hemmeligheden ved Tietgens Væsen, at han véd at tale som den, der alt har grebet Løsningen, at der over hans Ord i selve deres Tone og Klangfarve hviler den Selvfølgelighedens Uimodsigelighed, der standser Indvendingen paa Modstanderens Læber og løser den op i Tvivl. Han har ikke alene en usvigelig Tro paa sig selv, han véd ogsaa at give den det farverige og bestikkende Udtryk, saa at den Sag, han har paa Hjærte, taler for sig selv, — og ligesom belægger hans Anvisninger med Valuta.

At han med sine rige engelske Erfaringer paa Bankvæsenets Omraade maatte staa for de søgende Mænd, der vilde skabe noget Nyt uden rigtig at vide hvilket Nyt, som den Mand, der sad inde med en Rigdom af Ideer, er i og for sig ikke til at forundre sig over, og var neppe heller det afgørende. Men hertil kom den Raphed i Svaret, den Hastighed i Vendingen, den lynsnare Haven-aling-paa-det-rene, som paa dem, der endnu er paa Overvejelsernes famlende Standpunkt, rent uvilkaarligt og rent psykologisk

virker med Fuldfærdighedens altid sikre Magt som en hel Aabenbaring.

Er der noget, som stedse imponerer os Danske, saa er det netop det hastige Hoved. Det gode Hoved er herhjemme det hurtige Hoved. Med nogen Uret maaske. Lige saa vist som den resolute Afgørelse er alle gordiske Knuders Løsning, saa vist er den ogsaa, naar den griber ved Siden af, den ubodelige, den uoprettelige Fejltagelse.

Tietgens Evne var, her som senere, fremfor alt Overblikkets Hastighed, den øjeblikkelige, sikre Beslutsomhed, — og med heldig Haand har han kun sjældent grebet forkert.

Og saa var der over alt dette rappe og kvikke hos den unge Mand gydt et Skær af ungdommeligt Liv, af overstrømmende Elskværdighed, som henrev de ældre og lod dem føle sig som unge, som de, der var de unge.

Sikkert har de sagt til sig selv, — med de ældre Aars vante Dvælen ved egen Ungdoms Lyssider, dem Mindet idealiserer og trænger i Forgrunden:

«Saaledes var *vi* ogsaa, den Gang vi var saa unge som han.»

Og denne Aldrig-bliven-forlegen, Aldrig-manglen-Svar, der hos nogle former sig til Næs-

vished, hos andre til en pietetsløs og hensynsløs Paatrængenhed, — den var netop her forbundet med et saa ægte dansk, lysblondt Gemyt, at det forsonede med Egenskaben, gjorde den indtagende, lod den unge Mands Elskværdighed vinde de ældres Hjærter, som hans sikre og klare Ræsonnementer havde vundet deres Hjærner.

Man vil maaske mene, at disse Egenskaber var nu engang Tietgens Naadegave, og at det ikke falder i hver Mands Lod «at komme til Korinth.» Dette Syn paa Tingene er dog ganske ensidigt og vildledende. Her drejer det sig i Virkeligheden ikke alene om *medfødte*, men nok saa meget om *erhvervede* Egenskaber. I det hele skal man lægge Mærke til, at hvad der giver Myndighed og Sikkerhed, selv til de unge Aar, er *Viden og Begejstring*.

Sæt dig ind i en Sag med den Lidenskab, at du vil beherske den; og er Sagen stor og god, den tager dig til Gengæld i sin hellige Tjeneste og lægger dig Ordene saa flydende paa Læben, som den delfiske Gud lagde dem paa Oraklets. Ja, netop saaledes vil den lade de andre glemme din Ungdom, fordi de vil føle, at *Sagen* taler direkte ud af din Mund.

Men ikke nok hermed, — ikke nok med den Magt, som *sikker Kundskab* og *fyrig Interesse* giver sin Mand. I alle Krese og til alle Tider sidder der sløve, langsomt fattende og uvillige Mænd, som end ikke den bedste Sag kan varme og opildne. Over for dem gælder det om kunstigt at faa stemt deres Sind i den rette Dur med det Sjælegreb, som kun Menneskekundskab giver. Ethvert Menneske kan *tages*. Paa ethvert Menneske kan der — som Hamlet siger — spilles som paa et Instrument. Vi kender alle Anekdoten om den Mand, der til Spørgsmaalet, om han kunde spille Violin, svarede, at det vidste han ikke, eftersom han aldrig havde prøvet det. Enhver maa prøve det, enhver maa lære det, — først og sidst maa den unge Købmand lære at spille paa de Medmennesker, af hvilke hans Skæbne afhænger, som en Virtuos paa sin Violin.

Tietgen havde allerede paa sine Farter som Handelsrejsende lært en Del af denne Kunst. Men fremfor alt vidste han grundig Besked med, hvad han talte om. Og hans varme Interesse gav hans Fremstilling Glans.

Derfor var hans Udnævnelse til Direktør for Privatbanken, hans unge Aars Udmærkelse,

ikke blot et heldigt Slumpetræf, men en vel-
erhvervet og velfortjent Forfremmelse.

Den blev ham mere end en Forfremmelse.

Den blev ham det store Springbrædt for
Livet.

V.

Krisen.

Et Held kommer sjældent alene.

Det gamle Ord skulde ogsaa her slaa til, og det endog i en fremragende Grad. Neppe var Tietgen bleven anbragt paa den ansvarsfulde Post, før der indtraf en af disse store Verdensbegivenheder, hvori vort lille Land kun undtagelsesvis inddrages, og hvorved han fik en ganske enestaaende Lejlighed til at udføre en virkelig Bedrift.

For første Gang træder han frem i fuld Belysning, saaledes at Straalebundtet fra det offentlige Livs Lysskær samler sig om hans Person og viser ham som den Daadens Mand, han er.

Den 2den November 1857 aabner Privat-

banken, — endnu inden Maanedens Udgang naaer den store Verdenskrise Danmark.

Som det anstaar sig en ret Handelskrise, kom *Krisen i 1857* fra Amerika, hvor allerede i Oktober over 600 Banker falledede. En mægtig Oceanbølge lig, gik den over Atlanterhavet og naaede som en Stormflod Vesteuropas Kyster. Medens den brødes mod den franske Forretningsforsigtigheds faste Dæmning, skyllede den som en fraadende Styrtesø hen over London og Hamborg og bragte de største Handelshuse til Fald. Saa voldsom og pludselig brød Bølgen ind, at selv Verdens største Sluseværk, «Bank of England,» brat maatte indstille sin strømregulerende Virksomhed. Forgæves lod Banken Diskontoen stige og stige for at begrænse sine Udlaan. Den niende November var Diskontoen naaet til den uhyre Højde af 10 Procent, og da havde Banken saa at sige ikke en Note mere til at diskontere en ny Veksel. Den femte December maatte da den engelske Regering extraordinært udvide Bankens Ret til Seddeludstedelse. Og først ved denne kraftige Forholdsregel blev Faren for Englands Vedkommende denne Gang besværges.

Herhjemme ramte Krisen os gennem Hamborg, fremfor alt gennem det store danske Forretningsfirma i Hamborg, *H. Pontoppidan & Co.*

I dette store Handelshus løb saa at sige alle den danske Handels Forbindelsestraade med Udlandet sammen, og paa Tilliden til Pontoppidan hvilede en overvejende Del af vor Provinsforretning. Han var Kommissionær for de større danske Provinskøbmænd, der hos ham nød store Blanco-Kreditter. Han var endvidere Kommissionær for vore Provinsbanker og for Nationalbanken i Kjøbenhavn og udførte endelig Bankierforretninger for de danske Finanser. I Hamborg og Altona identificerede man ligefrem Pontoppidans Kredit med den danske Handelsstands. Og Tiltroen til, at Pontoppidan altid vilde have den danske Stat bag sig, var saa rodfæstet, at et af de forsigtigste Pengeinstituter midt under Krisen kun vilde tage Veksler med Pontoppidans Endorso.

I de sidste Dage af November naaede de første Dønninger af Krisen Kjøbenhavn. Betalingsvanskeligheder begyndte, og de store kjøbenhavnske Huse, der under Indtrykket af den forudgaaende Tids glimrende Konjunkturer, var komne ind paa at yde deres Provinskunder en temmelig vidtstrakt Kredit, blev pludselig grebne af Frygt for den forestaaende December-Termin. Den underlige, feberagtige Uro, der i saadanne Tider ligesom ligger i Luften og indaandes

sammen men denne, voksede Dag for Dag og Time for Time.

I den sidste Uge af November rejste *Edvard Hvidt* og *D. B. Adler* efter Nationalbankens Opfordring til Hamborg for at undersøge de der-værende danske Forretningers Stilling. De synes at have faaet et beroligende Indtryk af Situationen. Og den anden December afgav i Henhold hertil Nationalbanken et offentligt Tilsagn om at ville omsætte de Veksler paa Hamborg og Altona, den havde i Hænde, og som forfaldt i Løbet af tre Maaneder, saafremt alle Endossenter vedvarende vilde hæfte for deres Vekslerforpligtelser.

Men imens var Situationen allerede skiftet om til det værre, og Krisen steget til en for vor forbavsede Nationalbank ufattelig Højde.

Samme Dag — den 2. December —, som Nationalbanken gav sit Tilsagn, maatte Hamborg Senat og «Bürgerschaft» vedtage, at Firmaer, der ikke kunde indløse deres Forpligtelser, kunde stille sig under Administration. Og 41 Firmaer benyttede sig straks af Tilladelsen.

Men for Danmark blev denne historiske Dag endnu mere skæbnesvanger.

Thi samme Dag var det, at Pontoppidan maatte indberette til Nationalbanken, at saa godt som alle danske Huse var faldne, at Pro-

vinskøbmændene ikke længer kunde sende Dækning, og at han selv kun evnede at betale, hvad der forefaldt til den ottende December og intet mere, — medmindre han fik et kontant Forskud paa en halv Million Daler.

D. B. Adler der, endnu var i Hamborg, støttede telegrafisk Pontoppidans Begæring og tilføjede i Tillid til dens øjeblikkelige Opfyldelse de bekendte Ord:

«Hold Kjøbenhavn mindst en Dag.»

Men i Kjøbenhavn *forstod* man endnu ikke.

— Finansministeriet og Nationalbanken tænkte kun paa at holde sig selv. Det førstnævnte havde 60,000 Mark til Gode hos Pontoppidan, hvilket Beløb var opsagt til Udbetaling den syvende December. Møntdirektør *Levy* i Altona gjorde underhaanden Ministeriet opmærksomt paa, at dette vilde blive et dræbende Stød for Pontoppidan; thi rygtedes det først, at de danske Finanser trak deres Tilgodehavende ind, vilde Tilliden til Pontoppidan med eet ramle sammen.

Svaret var — en Ordre om Inddrivelse ved alle lovlige Midler!

Men Nationalbanken, der skyldte Pontoppidan 150,000 Mark, sendte ham den 4. December 67,000 Mark i Veksler — paa allerede fallerede Huse (!), og meddelte samtidig trøstende, at den

var i Færd med at pakke noget Sølv til Dækning af Resten!

Fra Nationalbankens Direktion kom der samtidig Privatmeddelelse om, at der var blevet sendt en Deputation til Finansministeren angaaende et Laan til Banken paa tre Millioner Daler. Og hvis Udfaldet blev gunstigt, skulde Pontoppidan nok faa lidt Hjælp, — om en halv Million kunde der selvfølgelig ikke være Tale.

— Under disse Omstændigheder maatte Pontoppidan Søndagen den sjette December meddele de i hans Hus forsamlede Repræsentanter for samtlige danske Hamborger-Huse, at hvis ikke han om Mandagen fik bestemt Tilsagn om Hjælp, maatte han standse sine Betalinger.

Nationalbanken og Finansministeriet fik samme Efterretning.

Det ønskede Tilsagn kom ikke.

— Og om Mandagen den syvende December maatte da Pontoppidan standse.

Men *samme Dag* rejser *Tietgen* til Hamborg.

*

*

*

Mens Nationalbanken tøvede, havde Groserer-Societetets Komité *handlet*.

Allerede om Søndagen den femte December havde Formanden, *A. N. Hansen* og Vicefor-

manden, *C. Broberg*, taget Affære. De havde været hos Indenrigsminister Krieger og havde faaet hans Tilsagn om Regeringshjælp. Og Dagen efter besluttede Komitéen at sende den unge, lovende Finansmand, Privatbankens nybakte Direktør, *C. F. Tietgen*, til Hamborg for igennem ham at faa Klarhed over Sagernes virkelige Stilling.

Thi det gjaldt ikke alene om at skaffe Hjælp. Det gjaldt nok saa meget om at faa fuld Rede paa Spørgsmaalet:

«Kan det overhovedet nytte noget at træde til?»

«*Kan Hjælpen hjælpe?*»

Saa bevægede Tider hørte der sikkert til, for at man skulde tage det dristige Skridt at lægge en saa alvorlig Sag i en ung og endnu uprøvet Mands Hænder.

Det er saadanne Øjeblikke, der hører Ungdommen til, — hvor de gamle viger tilbage, fordi de føler, at deres Erfaringer glipper overfor det uventede, det uberegnelige, hvor Alderens Tryk lader dem tvivle og tøve overfor den hastige Afgørelses tvingende Nødvendighed. Det er i saadanne Øjeblikke, at Ungdommen med sin frejdige Selvfortrøstning, med sine friske Øjne, sit uhildede Blik, med sin ubrugte Spæn-

stighed og stærke Forhaabningsfuldhed kan blive Situationens Herre og Mester.

«Til Raad er Gubben en herlig Gæst,
men unge Øjne, de se dog bedst»!

— Skal der voves og vindes, slaaes dristig til, skal der sættes rask over Gærdet som i lystig Leg, saa er det Ungdoms Sag.

Den Gud giver Embede, giver han Forstand, — en Sætning, der netop passer for Livet, sjældent for Kancelliet. Med det store Hverv vokser Ansvarsfølelsen, alle Evner anspændes, fordi det gælder om at sejre eller segne.

Det var rigtig set af A. N. Hansen og Broberg, at de netop valgte den unge Mand. Det var til en saadan, der trængtes: en Mand med saa lyst et Haab, saa frejdig en Selvtillid, saa ungdommelig Hast og Klarhed og Bestemthed.

Og saaledes blev det da Tietgen, der skulde løse Knuden. Og med Ungdommens lykkelige Haand løste han den saa let som en Sløjfe.

*

*

*

— Mandagen den syvende December rejste Tietgen til Hamborg og med ham fulgte Bogholder, Kammerraad *Blechingberg* paa National-

bankens Vegne med det Sølv, der var stillet i Udsigt.

Graa og klam laa Taagen over Søen som en Mur foran Skibet, og først Tirsdag Aften naaede den danske Handelsstands Tillidsmand frem til Hamborg.

Allerede samme Aften sad han fordybet i Pontoppidan & Co.s Bøger og Papirer. Hvert Minut var kostbart, — thi næste Formiddag maatte Hjælpen være der, hvis Handelshusets foreløbige Betalingsstandsning ikke skulde blive definitiv.

Kl. 10^{1/2} om Aftenen var han allerede saa vidt, at han kunde skimte den fjærne Udsigt til Frelse, — som han faa Timer forinden gennem Taagen i Kielerbugt havde skimtet de vage Omrids af Byens Havn.

Øjeblikkelig telegraferede han til Broberg:

«De maa sé at faa Grosserer-Societetets Comité og Nationalbanken samlet tidlig i Morgen, da Svaret maa være her senest Kl. 12. I Løbet af Natten skal De faa et bestemt Forslag.» —

Og rastløs arbeidede Tietgen videre for at kunne stille dette Forslag. Kl. 2 havde han det færdigt, og atter gik Telegrafan:

«Vi har gennemgaaet Status saa godt som muligt og finder, at Pontoppidans Formue er 5—600,000 Mark, hvoraf 150—170,000 i For-

dringer, som maaske under nuværende Forhold bliver tvivlsomme. Hans Accepter udgør omtrent 3 Millioner Mark. For at han med Sikkerhed kan imødegaa saavel Accepter som Endorsoer udfordres 1 Million Mark.

— — — Denne Million Mark og omtrent 200,000 Mark, som Nationalbanken kommer til at skyldte Pontoppidan, maa være disponible med 200,000 paa Fredag og 200,000 paa Lørdag, da der igen forfalder af Bankens Tratter. Af Resten maa Halvdelen tilsikres i næste Uge, Halvdelen i den paafølgende Uge, hvilken sidste Halvdel maaske ikke behøves fuldt, hvis Forholdene ordner sig let. For en halv Million kan Pontoppidan som Sikkerhed deponere indfriede og protesterede Veksler, men for den anden Halvdel kun den Sikkerhed, som hans Stilling og Formue yder.

Naar dette kan ské, da er det min, Levys og Westenholz's Mening, at alt endnu kan reddes.

— — Pontoppidan har ikke kunnet handle anderledes end skét, hvad jeg mundtlig skal bevise.»

— Ogsaa fra Kjøbenhavn var Telegrafens i livlig Bevægelse. Tirsdag Aften fik Tietgen Depeche om, at Statsraadet havde været samlet og gunstig stemt. Den næste Depeche lød paa, at man ikke var uvillig til at yde Pontoppidan

en Hjælp paa 400,000 Daler, hvis der derved virkelig kunde *hjælpes*.

Onsdagen kom.

I Løbet af Formiddagen modtog Tietgen følgende Telegrammer fra Broberg:

«Kl. 9 Morgen: Bankdirektør Hansen og Konsejlspræsidenten godt stemte for Forslaget. Kl. 10 holdes Møde af Ministerraadet, Nationalbanken og Grosserer-Societetets Komité. Snarest muligt mere.»

«Kl. 11.45 Morgen: Ophold Sagen. I Løbet af en à to Timer bestemt Svar. Har al Grund til at tro, at det bliver tilfredsstillende. Differencen er kun, om Banken skal gaa med for en Halvdel eller en Tredjedel.»

«Kl. 2.48 Efterm.: Sagen med Pontoppidan er nu ordnet. Det nærmere kommer fra Banken. Dog vil Monarkiets Finanser ikke fortsætte Forbindelsen med Pontoppidan. — Børsen har i Løbet af 10 Minutter tegnet Garanti for Regeringen af en Tredjedel af Beløbet. Er De ikke aldeles overbevist om, at Pontoppidan under alle Eventualiteter kan staa, da lad ham heller afslaa Hjælpen.»

Efter Modtagelsen af den sidste Depeche syntes alting klart. Og da Pontoppidan som

ovenfor udviklet, maatte genoptage sine Betalinger Onsdag Middag for ikke at faa sine om Mandagen tilbageviste Veksler protesterede, bundskrabedes alle Kasser for at betale alt, hvad der til dette Øjeblik var forfaldet.

Nu skulde altsaa Hjælpen komme fra Nationalbanken!

Saa fik da Blechingberg ogsaa ganske rigtig kort efter Midnat en Depeche om, — at han foreløbig *ingen* Udbetaling maatte gøre af det medbragte Sølv!

Omtrent samtidig fik Tietgen en lignende Besked, nemlig, at der foreløbig intet kunde ventes fra Banken, skønt Børsens Garantitegning havde udgjort 371,000 Daler. — —

— Torsdag Morgen oprandt for de Danske i Hamborg under den pinligste Tvivl og Uvished. Af Penge var der ingen. I Løbet af Dagen vilde nye Veksler forfalde. Inden Kl. 4 maatte Beløbene afskrives. Ellers var alt tabt.

Og hvad vilde egentlig Kjøbenhavn?

— Om Morgen fik Tietgen Telegram fra Broberg om, at Nationalbankens Direktør, H. P. Hansen, imod al rimelig Forventning og i den ellefte Time var bleven desavoueret af sine juridiske Kolleger. Baade han og Konsejlspræsidenten havde imidlertid lovet Broberg at gøre

alt, hvad der stod i deres Magt, for at Pontoppidan kunde faa sine 400,000 Mark. Samme Dag — Torsdag — vilde der blive forelagt Rigsdagen en Lov om denne Hjælp, og den vilde utvivlsomt blive vedtaget.

— Man samledes da til fælles Raadslagning hos Pontoppidan. Under denne Forhandling fik Blechingberg nyt Telegram fra Nationalbanken med Tilladelse til at udbetale det fornødne Sølv, hvis han kunde overbevise sig om, at Pontoppidan *saa* kunde holde sig.

Men saaledes at tage Ansvaret paa sig, — derfor veg Blechingberg sky tilbage.

Saa maatte hellere den saavel med Hamborger- som med danske Forhold velkendte Bankier Salomon Heine tage dette Ansvar. Og med ham vilde da Blechingberg konferere.

Tietgen fulgte ham derhen. Heine sendte sin Prokurist med tilbage for at gennemgaa Opgørelsen. Og Klokkeren 2 erklærede denne, at Hjælpen nok vilde kunne hjælpe.

Hermed var Blechingbergs Betæneligheder brudt, og han erklærede sig villig til at rykke ud med Sølv.

Men nu havde Tvivlen grebet Pontoppidan, — Pontoppidan selv.

I Løbet af Torsdagen var det som en Løbe-

ild gaaet over Hamborg, at han paany maatte standse.

Med eet saa' han hele sin Stilling undergravet af dette Rygte. Hans Venner bestormede ham om ikke at modtage den fristende Hjælp; thi hvad var derved vundet? Nej, han maatte være sikker paa senere at kunne faa omsat saa og saa mange tusinder Mark i Veksler, — ellers var jo dog alting tabt. Var en saadan Garanti opnaaelig, — *that was the question*.

Og i den yderste Time maatte der da ské Forespørgsel herom hos Conrad Heinrich Donner, Salomon Heine og Norddeutsche Bank.

Midt under dette kom der Udsendinge fra Hamborgs Senat.

Med ti Millioner Mark, som man havde Tilsagn om at faa til Laans i Wien, vilde Staten hjælpe «Hamborgs fire store Huse.» Men hvis d'Hrr. fra Kjøbenhavn ikke skaffede Pontoppidan Bistand, vilde denne Hjælp ikke blive ydet! Og i saa Fald maatte Kjøbenhavn bære Ansvaret overfor hele Europa.

Imidlertid gav Norddeutsche Bank, Donner og Heine det af Pontoppidan ønskede Tilsagn. —

Dermed var hans Tvivl hævet.

Og ti Minutter før Kl. 4 Eftm. *modtog han da endelig Danmarks gennem Tietgen erhvervede Hjælp.*

Klokken 4 var alt i Orden, den nye Beta-
lingsstandsning afværget, — og Klokken 5 rejste
Tietgen tilbage til Kjøbenhavn.

Hans Hverv var lykkelig endt.

*

*

*

En eller anden Læser, maaske netop den
mest opmærksomme, vil af den foranstaaende
Skildring let have faaet et skuffende eller dog
tomt Indtryk af Tietgens Virksomhed eller For-
tjeneste i hine Decemberdage. Han gaar efter-
haanden ligesom ud af Sagaen, bliver mere og
mere borte, og til Slutningen er hans Skikkelse
knap til at øjne i hele dette Ragnarok, hvis
Mørke og Forvirring kun lader Konturerne af
de store Kolosser, de økonomiske og politiske
Institutioner, komme til Syne. Det er som en
Tegning af *Gustave Doré*, hvori Hovedpersonen
kun altfor ofte forsvinder i det ham omgivende
Landskabs mægtige Storslaaethed.

Og dog er dette kun ganske naturligt, —
kunde ikke være anderledes. Selve Afgørelsen
kunde *han* ikke træffe, det var netop Kolos-
sernes Sag; det var Finanserne, Hamborger-
Senatet, Nationalbanken, hvem dette tilkom, og

ikke en ung Mand paa 28 Aar, hvis Øjne man kun havde brugt som den Kikkert, hvorigennem man vilde have Overblik over Situationen. Fra det Øjeblik, han har afgivet sit Skøn, er ved denne Lejlighed hans Mission fuldført, — nu gælder det for de andre at handle derefter eller lade være og tage Følgerne.

Men at man ikke turde dette sidste, at man dog til syvende og sidst stolede paa hans Syn, hans Raad, hans Vink og gjorde, som han sagde, og som Begivenhederne siden hen førte det uimodstaaelige, uforkastelige Bevis for var det rigtige, — det er dette, der geraader ham til Ære.

Hvad var hans Hverv? At se Tingene, som de virkelig *var* og sige det, som det var. Og vel at mærke, han skulde gøre det paa Timer, han skulde se rigtig *straks*, med eet Blik — *og under Ansvar!* Ja *her*, i hans Syn, i hans Skøn laa netop Ansvar, Stillingens Ansvar, det Ansvar, som skulde tages, som En skulde tage. Fra alle Sider var man enig om, at der *maatte* hjælpes, naar der *kunde* hjælpes, — men *kunde* der hjælpes? Den Mand, som sagde «ja» eller «nej», som frygtløs og urokkelig paatog sig Ansvar, og hvem Resultatet gav Ret, den Mand var hine Dages virkelige Helt.

Hvad der iøvrigt skete og blev foretaget i Krisen 1857 kaster just ikke noget smigrende Lys over den danske Forretningsverdens Holdning i vanskelige Øjeblikke. Denne Tøven og Vaklen og Nørglen og Prutten og Famlen mellem Dit og Dat, som kunde Spørgsmaalet løses ved at tælle paa Knapperne, — ak, den er kun altfor betegnende for vor Nations usalige Sky for at tage Ansvar.

De Danske viger ikke for noget som helst i den vide Verden — uden netop for et Ansvar. Derfor er der næsten til enhver Tid, i enhver Situation, hvor danske Mænd ere forsamlede, et Herredømme tilfals, — for den, som vil vove at tage det.

Vi er et Folk, som netop er fortræffeligt at *føre*, — derfor ogsaa nogle af Verdens bedste Soldater. Men paa Førerevnen, paa Førerskabets vidunderlige Myndighed og Sikkerhed skorter det i den danske Historie, ikke mindst i den danske Politiks Historie.

Et højsindet Folk, et højtbegavet Folk, et Folk af gode Hoveder, af vittige Hoveder, — et Folk saa fuld af skæmtende Mod, af lyst Humør, af frejdig Støthed som faa eller ingen! Men der er mere i den danske Type af Hamlet, end Shakespeare drømte om, — netop saaledes:

tøvende og ubeslutsom, vægelsindet i Valget af Veje, fordi Tanken altid øjner tusinde eller dog mindst to, der er *lige* rigtige! Et Folk saa fuld af Skarpsindighed og Fantasi, at Tvivlsmaal og Tvistemaal er dets kæreste Kortvil, — ja mere endnu, dets daglige Brød.

For den, der i hine Decemberdage een Gang har faaet rigtig Kig paa Tietgens Skikkelse midt oppe i dette ægte danske Billede af Raadvildhed og Forvirring, hvor alt mørknes og flyder ud, — for ham tegner Tietgens Personlighed sig modsætningsvis i brudte, skarpe Linier, i faste, sikre Træk. Denne Mand alene tvivlede ikke, tøvede ikke, havde ingen af Betænelighedernes Tusindtal, var kort og klar, hastig og tydelig og tog Situationens Ansvar.

Man læse hans Depeche: «Naar dette kan ske, da er det *min*, Levys og Westenholtz' Mening, at alt endnu kan reddes.» En overdreven ungdommelig Selvtillid, næsten en Smagløshed kunde man fristes til at sige! Byder ikke almindelig Høflighed at sætte de andre først og sig selv sidst? Men det er ikke saa. Det var *ham*, der var sendt ud, det var *hans* Øjne, der skulde stoles paa, — enten maatte de have fuld Tillid til ham, eller hvorfor ellers sende

ham? Netop derfor maatte han sætte sig selv først, — ikke for at trænge sig frem, men for at stille sig i Breschen.

Og læs saa videre: «Pontoppidan har ikke kunnet handle anderledes end sket, hvad jeg mundtlig skal bevise». Saa kort og fyndigt og lige ud, — saa ren og klar en Besked, som nogen Mand kunde ønske sig. Og det var *det*, — kun *det*, hvortil man trængte. Der var ingen lang Tid til Snak, til at demonstrere bort alle de tids-spildende Forhaandstvivil, der kunde rejses. Her maatte handles — paa Grundlag af et Ansvar. Og ved de Ord paatog han sig netop] Ansvaret for, at der handledes *saaledes*.

Det blev ikke ham, men Kendsgernerne, der kom til at føre Beviset. Det Laan, som Pontoppidan havde faaet, og som efter Aftalen skulde tilbagebetales i Marts 1864, var allerede tilbagebetalt i 1859, — at Huset overstod Krisen og endnu den Dag i Dag er et af de betydeligste Handelshuse i Hamborg, vide vi alle.

I den tyske Armé, den strammeste Disciplins Armé, er der et Begreb, som hedder «at marchere paa Kanontordenen.» Den Officer, der ikke kan det, der ikke i en given Situation, endog paa Trods af given Ordre, forstaar at gaa efter

Kanontordenen for at være til rette Tid paa rette Sted, — er en uduelig Officer.

I sit Livs første Felttog fik Tietgen vist, at Kommandostaven med Rette kunde lægges i *hans* Hænder.

Ligesom naar man fra en Vaarrejse i Syd vender tilbage og endnu finder Vintertaagen hvile over sit Hjemland, saaledes drog Tietgen fra den overstandne Krise lige ind i den endnu herskende Krise. Da han atter stod paa Kjøbenhavns Grund, var Misèren paa sit Højdepunkt, Tilliden borte, Tabene truende eller overvældende, Forvirringen panisk — og tilmed stod jo Terminen med sine sædvanlige Betalingsvanskeligheder lige paa Tærskelen. Fra alle Sider raabtes der paa Penge, Laanebegæringer strømmede ind fra Sparekasser, Provinsbanker og Handelshuse, en feberagtig Tørst efter Valuta lod alle Forretningslivets Pulse banke i vild Uro. Men hvorledes stille den, hvorfra skaffe de Penge, som det selv for Aagerrenter var umuligt at faa Fingre i?

Vort Lands ledende Pengeinstitut, Nationalbanken, havde nok at gøre med sig selv, og dens Midler vare desuden saaledes bundne og

begrænsede, at den var afskaaren fra at yde hurtig Hjælp. Men heldigvis havde Finanserne Midler nok, nemlig i den nys dannede og nys fyldte Øresundsfond. Lovgivningsmagten maatte da i Hui og Hast træde til, og ifølge Lov af 18. Decbr. dannedes der Dagen efter en midlertidig Laanekasse, som Kongeriget forsynede med 300.000 £ i Sterlingveksler. Herved blev Kassen i Stand til, uden at være bundet til sædvanlige Udlaansregler, at kunne yde øjeblikkelig Bistand, hvor denne tiltrængtes og forsvarligen kunde ydes.

Selve Summen 300.000 £ var rigelig, endog i dette Øjeblik, men den blev som sagt udbetalt i Sterlingveksler, og det var rede Penge, man havde Brug for. Atter svigtede Nationalbanken! Den maatte have flere Dage for at skaffe de fornødne Kontanter for Vekslerne.

Men i sin Egenskab af den ny Banks Direktør greb Tietgen øjeblikkelig resolut til. Den 21. Decbr. henvendte man sig til Privatbanken med Anmodning om at skaffe Pengene, og paa Spørgsmaalet om, naar man kunde have dem, gav Tietgen samme Dags Aften de gamle ansete og forsigtige Herrer i Laanekassens Bestyrelse det historiske Svar: «I Morgen 1 Mill. Daler, i Overmorgen $\frac{1}{2}$ Mill., Resten efter Helligdagene.»

Hermed var Sagen selvfølgelig afgjort.

Men havde da Tietgen de halvanden Million Daler?

Naturligvis havde han dem ikke. Man kunde fristes til at sige, hvor skulde han i dette Øjeblik have haft dem fra?

Men han havde til Gengæld det hastige Omløb i Hovedet, der lynsnart lod ham fatte Betydningen af det hastige Omløb for Pengenes Vedkommende. Naar den efter Omstændighederne ret betydelige Kassebeholdning, Privatbanken faktisk havde, begyndte at tømmes ud, ja saa maatte med Nødvendighed en ikke ringe Del af Pengene strømme tilbage til Banken som Dækning for protesterede eller forfaldende Veksler. Thi at det just skulde ske paa een Dag, at de gamle, satte Herrer i Laanebestyrelsen fik ekspederet og udbetalt Laan paa 1 Mill. Daler, saa at Banken skulde behøve alle Pengene *straks*, — det var jo ikke engang til at tænke.

Beregningen holdt Stik. Den første Dag ekspederede de kun Laan for 200.000 Daler, den næste for andre 200.000 Daler, og alt i alt blev der ikke paa langt nær Brug for de 300.000 £. Efterhaanden som de forskrækkede Kreditorer saa, at de fik deres Penge, og alt gik i Orden, faldt de i Ro igen, og opsagte Kapitaler fik i stort Omfang Lov til at blive

staaende, da det kom til Stykket og Udbetalingen skulde ske.

* * *

Saaledes havde Tietgen da for anden Gang under denne Krise vist sig at være den rette Mand, der kom i rette Tid.

Der er i det sidst fortalte Træk fra Mødet hin Decemberaften noget for Tietgen og hans Landsmænd lige betegnende. Det er det gamle, saa at sige nationale Fif med Tordenskjolds Soldater, — her oven i Købet forbedret ved, at det var den anden Parts egne Soldater, der fik Lov til at gøre den næste Opmarch. Dette gælder altsaa Udførelsen, men Sejrens Forudforkyndelse er mindst lige saa god at faa Forstand af. Og atter her se vi da, hvorledes det hastige Hoved, det sikre Overblik blænder og imponerer os Danske. Det er ikke nok for Forretningsmanden herhjemme at kunne gøre sine Beregninger rigtigt og skaffe sig Klarhed over sine Hjælpekilder og Hjælpemidler. Han maa helst kunne gøre det med Lynets Hast, paa staaende Fod; lige kaldet op af Søvn, maa han straks have det paa det Rene, — og dette gælder just allersnarest i de store Øjeblikke, hvor netop Sporer kan tjenes og Marskalkstaven

løftes fra Tornystret. Saare, saare meget af denne Adræthed, denne Hurtighed i Vendingen er Vane, intet andet end Vane. Og derfor kan det ikke ofte nok lægges vore unge Handelsmænd paa Sinde: Lad Hoved som Haand være rap og rask, væn dig til at fatte og finde i en Fart!

Det gaar med Tietgens Svar i det omtalte Tilfælde saaledes, at een Gang set og sagt er det hele simpelt og selvfølgelig som Kolumbus' Æg. Men til straks og i det rette Moment at udføre Kunststykket, dertil hører den maaske allerypperste Købmandsegenskab: den tætte Forening af hastigt Overlæg og Aandsnærværelse.

Mere end i nogen anden Virksomhedssfære gælder det for Købmanden at kunne *slaa til*, — slaa til i rette Øjeblik. At gribe dette, det rette Øjeblik, det er Spekulationens Væsen, dens store Hemmelighed.

Hertil hører der visselig Anlæg, en oprindelig Følsomhed, en ren instinktmæssig Fornemmelse, der lader Ordet «nu» fare gennem alle Ens Nerver som en elektrisk Strøm. Men der er paa den anden Side intet mere barnagtigt og miserabelt i Verden end at spekulere paa Fornemmelser. Folk, der vil spekulere kun ved at «have det paa Fornemmelsen,» kunne lige saa gerne aflevere deres Penge -straks. Nej,

den legitime Spekulation, Købmandens Spekulation, — det er en klog Beregning af Chancer, en fuldkommen klar Afvejning af alle Muligheder, en overlegen Tumlen med Sandsynligheder.

Den, der spekulerer saaledes, som en Købmand bør og skal spekulere, *han ved Besked*. Det uforudseelige kan fælde ham; da hans Følsomhed maa gribe Øjeblikket, faar hans Valg just ikke altid fat paa det *mest* gunstige. Men i det store og hele hviler hans Dispositioner paa Kundskabens sikre Magt som en urokkelig Grundvold, der bærer de tusinde Gange, naar den brister den ene.

At kende sit Kram, at vide Besked, — det er for Forretningsmanden det første og sidste.

At have sikkert Kendskab til Mennesker og Forhold og drage sig den rask og behændig til Nytte i rette Øjeblik, det er den store Kunst, han skal lære.

VI.

Tietgen og hans Bank.

Tietgen sad nu fast i Sadlen — og har siddet der siden som i een eneste Støbning med sin Bank, en moderne Centaur.

Under hans driftige Ledelse gik Privatbanken i de nærmest følgende Aar stadig frem og opfyldte paa en smuk Maade sit Formaal «at supplere Nationalbankens Virksomhed.» Allerede i Maj 1858 var dens Virkemidler fordoblede ved Indlaan, og den samlede Indlaanssums Størrelse udgjorde i September 1858 2,8 Mill. Rdl., i Januar 1860 4 Mill. Rdl. og i Januar 1862 over 6 Mill. Rdl.

— Og gennem denne sin Ledelse af Privatbanken lykkedes det i Virkeligheden Tietgen at omskabe hele det forældede danske Bankvæsen og bringe det i Højde med den moderne Tids Krav.

Den moderne Banks Virksomhed bestaar i at modtage Midler, der er bestemt til med kort Varsel at tages tilbage, og gøre disse frugtbringende i Omsætning og Produktion under Former, der muliggøre den hastige Tilbagestrømning til Bankens Kasse.

I Overensstemmelse hermed begyndte Tietgen at indføre Foliosystemet. Siden Privatbanken traadte i Virksomhed, kan enhver Købmand sætte sine Penge ind i sin Bank, tage dem ud til enhver Tid, og faaer ovenikøbet en lav Rente af dem, saa længe de bliver staaende.

Dette System har sine Fordele for Købmanden, sine Fordele for Banken.

Købmanden kan anbringe sin Kassebeholdning i Banken, gør derved saa at sige Banken til sin Kasserer, undgaar Faren ved at have rede Penge henliggende hos sig selv og faar tilmed Rentegevinst i Stedet for Rentetab af den Del af sin Driftskapital, han stedse maa holde flydende, have parat i Kontanter. Alle hans løbende Udbetalinger skér gennem Banken, der saaledes, ved at paatage sig Kundens Betalingsforretning og Kontrollen med denne, sparer ham Tid, Kraftanvendelse og Risiko.

Paa den anden Side har Banken den Fordeel at faa Virkemidler, at faa Penge til at

operere med. Alle bankmæssige Erfaringer viser nemlig, at den samlede Sum af en Banks daglige Indbetalinger og Udbetalinger saa nogenlunde opvejer hinanden. Netop fordi de overvejende Beløb af de indsatte Midler ere de indsættende Købmænds Kassebeholdninger, ere disse nødsagede til stadig at have forholdsvis større Summer deraf disponible til deres Betalinger og maa følgelig sørge for stedse at have et forholdsvis rigeligt Beløb indestaaende paa deres Foliokonto. Og da endvidere en Mængde af Betalingerne sker mellem Bankens Kunder indbyrdes, kan de foregaa ved Overføring fra den enes Konto til den andens, altsaa uden at kontante Penge udtages af Banken, — eller ogsaa saaledes, at de Penge, den ene tager ud for at betale den anden, atter indsættes af denne. Resultatet bliver derfor erfaringsmæssigt dette, at der til de daglige Udbetalinger kun udkræves en forholdsvis lille kontant Kassebeholdning, medens den overvejende Del af Foliomidlerne iøvrigt er til Bankens frie Disposition til Trods for deres Opsigelighed og flydende Karakter.

Det turde imidlertid være klart, at Bankens Anbringelse af slige Midler maa foregaa saaledes, at de kan strømme hastigt tilbage til Banken, naar det skulde vise sig, at de indsatte Penge

i et ekstraordinært stort Omfang tages ud. Som Følge heraf er den moderne Bank i sin Udlaansvirksomhed naturlig henvist til de *korte* Laan. Som det ovenfor er skildret, havde Nationalbanken tidligere haft en sand Uvilje mod de korte Laanefrister. I Modsætning hertil blev det netop for den unge Bank, der skulde virke i Overensstemmelse med den moderne Omsætnings Krav, de korte Udlaan gennem en hensigtsmæssig og daglig Vekseldiskontering, som blev Hovedsagen. Penge-Anbringelsen i Købmands-Veksler med kortere Løbetider op til tre Månedes er, som man vil forstaa af det foregaaende, netop en af de naturligste Anvendelser af Bankmidler, — saasnart det nemlig bliver nødvendigt for Banken at forstærke sin Kassebeholdning, behøver den kun at indskrænke sine Diskonteringer, hvorved Pengene i forholdsvis kort Tid strømmer tilbage til Banken gennem Betalingen af de Veksler, der efterhaanden forfalder.

Ved saaledes at sætte sig i frugtbar Forbindelse med Handelsverdenen, fik Tietgen tillige saa at sige Fingeren paa dens Puls, lærte at kende vore betydeligere Købmandshuses Forretningsførelse og Omsætningskrav. Hastig og smidig følger sig nu Privatbankens Virksomhed efter disse, og til Lettelse af vor Handel med Udlandet knytter Tietgen finansielle Forbindelser med

Paris, Berlin og Wien, tvingende Nationalbanken, der hidtil kun havde kendt engelsk Sterling og Hamburger Banko, til at følge efter.

Ved denne sin Virksomhed drev Tietgen ikke alene sin egen Bank i Vejret, men førte hele vort Bankvæsen ind i den moderne Udviklings Spor efter de Mønstre, han selv havde lært at kende i England.

* * *

Da Nationalbanken længe efter 1857 led under Følgerne af Krisen, blev det ogsaa af den Grund lettere for Privatbanken at vinde forholdsvis hurtig Indgang og faa en anseelig Part af Bankforretningerne paa sin Haand.

Hertil bidrog ogsaa det Forhold, hvori Banken var traadt til Finanserne gjennem den midlertidige Laanekasse for Kongeriget (jvfr. S. 61 ff.). Finanserne havde jo i det hele taget den Gang betydelige Midler disponible i Øresundsfonden. Disse var tidligere for en stor Del bleven anvendte til Diskontering af indenlandske Veksler. Men under Krisen var ikke ubetydelige Beløb heraf blevne «nødlidende» og maatte optages af det Firma, som havde anskaffet dem for Fonden, nemlig Smidt & le

Maire. Man gik derfor nu over til at anbringe Fondens Midler i rentebærende Papirer, og ved Privatbankens Mellekomst anlagdes saaledes bl. a. ca. 3 Millioner Mark Banko i det norske $4\frac{1}{2}$ pCt. Statslaan af 1858.

Da jyske Kjøbstad-Kreditforening toges under Behandling af en Skiftekommission, blev ogsaa dennes Kasseforretninger overdragne til Privatbanken.

Af endnu større Betydning var dog Omordningen af det danske 5 pCt. Krigslaan af 1850. I August 1860 opsagdes nemlig Restbeløbet heraf til Indfrielse, og paa Opfordring af den daværende Finansminister *Fenger* paa tog Tietgen sig da gennem Privatbanken at søge en Del af Laanet konverteret til 4 pCt. Til Trods for, at den engelske Rentefod den Gang var forholdsvis høj — Diskontoen stod i London lige fra Maj til August i 6 pCt. —, lykkedes det dog Tietgen at konvertere 400,000 Pund Sterling (det tilbagestaaende Laanebeløb var 684,000 £), som altsaa blev overtaget af Banken i 4 pCt. Obligationer til en Kurs af 97 — paa et Tidspunkt, da 4 pCt. danske Statsobligationer stod i $97\frac{1}{4}$ à $97\frac{1}{2}$.

Og dette var den første egentlige danske Konvertering.

*

*

*

Mangen en god dansk Mand vilde nu, tilfreds med de alt vundne Resultater, have sat sig magelig til Rette og ladet Aarene gaa deres jævne Gang i blidt voksende Velbehag og Velvære. Naar man er kommen i sikker Havn og har faaet sit paa det Tørre, er det de færreste, der vil ud at sejle igen. Vi Danske plejer at slaa os til Ro, naar vi have fundet vor «rette Hylde.» Hvor meget ligger der ikke alene heri, hvor meget ligger der ikke i dette at have fundet sin rette Plads, den Plads hvor man føler, at man gør Fyldest, føler, at Ens Evner og Interesser slaa frugtbart Følge, og hvor derfor rolig Tilfredshed ved Dagens Dont daler fredelig ned over Ens Tilværelse som Solskinnet en Sommer-Eftermiddag. For Bedsteborgeren er denne Tilfredshed, er Tilfredsheden overhovedet, det højeste Livsgode, — til at føle Lykketørst hører der Æventyrer- eller Kunstner-Blod.

Tietgen har følt denne Tørst, — har sikkert lige fra den allerførste Dag stirret lige urolig frem efter ny Bedrift, lige saa begærlig efter Sejr og Succès, som laa der slet ingen bag ham.

Hvor fredeligt og hyggeligt kunde ikke hans Liv fra 1857 have formet sig, jævnt, roligt fremadskridende. Allerede 1867 blev han Etatsraad, og havde han i hvert Fald *saa* sluttet

aandelig af og ladet vor nationale Forfremmelses almindelige Strøm føre ham blidt videre, ja saa kunde endda baade det ene og det andet Jubilæum, som de fleste af os ikke haabe det bedre, med tilhørende Udmærkelse og Omtale i Bladene uden nogen som helst videre Anstrængelse fra Tietgens Side være faldet i hans Skød som modne Frugter.

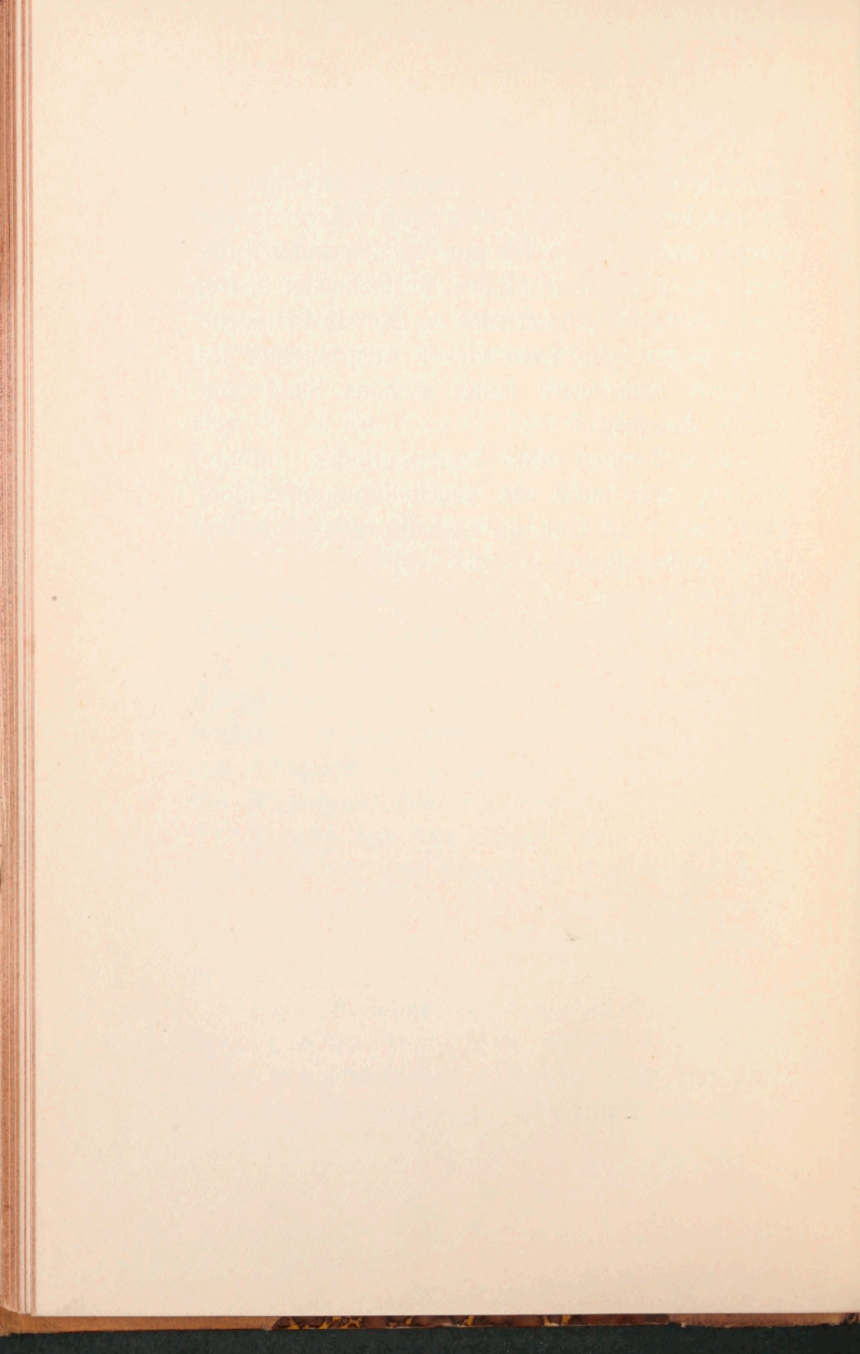
Men Tietgen vilde det anderledes.

Og hvad mere var, — Udviklingen, Tiden, Historien, hvad man nu vil kalde det, vilde det ogsaa anderledes.

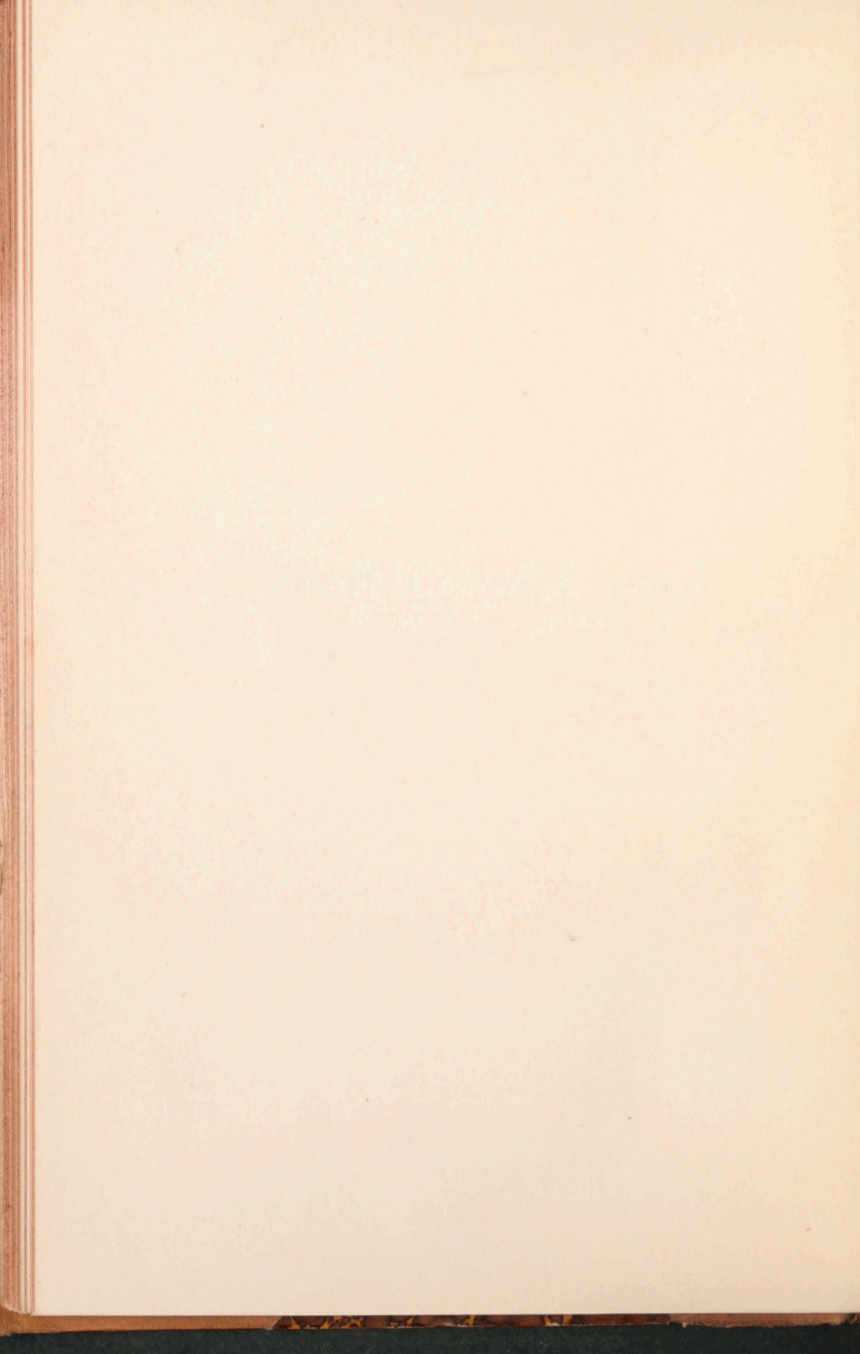

Thi nu kom Fire og treds.

Efter Fire og treds

VII.

Det store Opsving.

Fire og treds kom, det betydningsfulde Aar, der saa afgørende skulde sætte Skel i Danmarks nyere Udvikling!

Allerede i Indledningen til dette Skrift er det i store Træk antydnet, hvorledes selve Nederlagets Aar gjorde det klart for den bedste Del af vort Folk, at et stort, nationalt Genoprejsningsarbejde nu maatte øves og øves i den rette Aand. Det syntes i sig selv forbundet med næsten uoverstigelige Vanskeligheder at fortsætte et selvstændigt dansk Kulturarbejde paa saa snever en Basis af Land og Mennesker, som den ulykkelige Krig havde levnet os. Der blev oven i Købet prædiket mere end nok af Forsagthed og Selvgivelse. Hine Dage havde — ligesom vore — deres Begrædelsens Profeter, der for ramme Alvor troede, at det var ude med Danmark, i

det mindste med et aandsfrit og myndigt Danmark, fordi deres egen, sølle Politik havde lidt saa uhjælpeligt Skibbrud.

Men det virkelige Folk forstod bedre sit Tarv; det tog sin Gerning op og gav sig ganske rolig til at arbejde.

Lange Aarings Slid var det, der forestod, og som nu varsledes ind uden alt lyrisk Sving, blot paa praktisk Grund. Det gjaldt om at skabe en ny Tid, en ny Kultur i Stedet for den, der jordfæstedes i 1864, og som Krupps Kanoner sang Ligsalmen over. Hvad der først og fremmest tiltrængtes var økonomisk Arbejde. Kulturen er en Drivhusplante, som kræver en høj økonomisk Temperatur. Et Folk maa have *Raad* til at have en Kultur. Og efter 1864 var vort lille Lands Hjælpkilder saa faa og smaa, at det kom an paa at samle alle gode Kræfter om at udnytte og forflere dem.

I dette Samlingsarbejde stod *C. F. Tietgen* blandt de forreste i Rækken som Initiativets Mand, som det nationale Erhvervslivs store Organisator.

*

*

*

Allerede under selve Krigen havde han fundet Lejlighed til at yde sit Fædreland Tjenester.

I November 1863 stod det den danske Regering klart, at det maatte komme til Krig, og for til denne at skaffe sig Pengemidler disponible henvendte man sig til Privatbanken.

Ved dennes Mellemkomst blev der allerede inden Aarets Slutning optaget midlertidige Laan i Hamborg for 1¹/₂ Millioner Mark Banko og i London for 300,000 Pund Sterling. Da derefter Krigen i Januar 1864 blev uundgaaelig, var det atter Tietgen, som blev benyttet, idet han afsendtes til London med Fuldmagt til Afslutning af et større Laan, som blev det bekendte Hambroske 5 pCt. Laan af 18. Januar 1864 paa 1,200,000 Pund Sterling.

Atter under Vaabenhvilen maatte Privatbanken skaffe Penge, og atter lykkedes det Tietgen at faa optaget et svævende Laan paa 5 Millioner Gylden i den hollandske Bank imod Deponering af almindelige 4 pCt. kgl. danske Statsobligationer.

Da disse Laan skulde afvikles efter Freden, var imidlertid *David* bleven Finansminister, og denne syntes at foretrække andre Mellemmænd, nemlig *D. B. Adler* og *G. A. Gedalia*. Tietgens Bistand, der allerede virksomt var paakaldt, blev

brat afvist og i Stedet for lod David D. B. Adler afslutte et 5 pCt. Laan i London paa 728,000 Pund Sterling, imod Sikkerhed i den russiske Sundtold-Rate, af hvilken der stod 25 halv-aarlige Terminer til Rest, til en Kurs af kun 94¹/₂.

*

*

*

Efter Fire og treds falder saa Slag i Slag Dannelsen af den Række betydningsfulde Foretagender, som er knyttede til Tietgens Navn — Foretagender, som han ikke alene har stiftet, men i hvilke han ned gennem Aarene har været den ledende Sjæl.

*

*

*

Nu om nogen Sinde er der Brug for hans indvundne Erfaringer, nu kan de sætte Frugt i Virksomhed, i Virksomhed, der stedse breder sig, tager Gevinst, avler Kultur, — alt under Inspiration af Aanden fra Fire og treds, den, der op imod Haabløsheden holder Haabets Fane højt.

— — Og igen var Tietgen da under disse Forhold den Mand, der var kommen i rette Tid

Man erindre, paa hvilket Standpunkt den økonomiske Udvikling i Danmark endnu befandt sig. Af Jernbaner havde vi kun den sjællandske mellem Kjøbenhavn, Korsør og Helsingør, samt den jydsk og fynske Tværbane. Af Dampskibe var der kun en Snes private, Telegrafforbindelsen med Evropa gik over Hamborg — iøvrigt havde vi kun det sølle Vesterhavs-Kabel til England, som kort efter Krigen helt ophørte at fungere. Gamle, umagelige Omnibusser rumlede gennem Kjøbenhavns Gader, Voldene klemte Byen ind i en provinsiel Residens-Stads Sneverhed, — og uden for Købstæderne dyrkede Bonden sit Korn uden at tænke paa andre Dyrkningsmaader og andre Indtægtskilder.

Tietgen var kommen ude fra den store Verden, fra Jernbanernes, fra Telegrafernes, fra de nye Samfærdselsmidlers Land. Hvor lige for laa det ham da ikke, at det Første, der maatte sørges for, netop var, at Datidens store europæiske Hjælpemidler for Handel og Omsætning, Frembringelse og Forbrug blev stillet til Fædrelandets Raadighed. Ved Tabet af Hertugdømmerne var den frugtbare Forbindelse med det store Udland brat bleven afbrudt. Nu gjaldt det derfor om at skyde nye Føletraade ud, som ingen Fjendehaand kunde overskære.

Men hvorledes skulde dette blive muligt for

det lille aareladte, blodtappede Land, hvor taalelig Fattigdom og tarvelig Velstand jævnt gled over i hinanden? Der var kun een Vej: *Sammenslutningens*. De spredte Kræfter maatte samles; de mange Bække smaa maatte Gang efter Gang bringes til at danne den store Aa for at faa Vand nok til at drive Værket, Kapital nok til at skabe det Nye.

Og atter her kom Tietgen, for at bruge et moderne Slagord, *au cadran*.

Ude havde han lært Sammenslutningens Værd, — udefra bragte han med sig den fulde Forstaaelse af den Magt, der laa i *den* nye Form for økonomiske Foretagender, hvis Navn er *Aktieselskab*.

Enkelte Træk af de Tietgen'ske Foretagenders Tilblivelseshistorie skal her fremdrages, væsentligst for at vise Sammenhængen med Forberedelsens Aar, for at vise Virkningernes psykologiske Aarsager til Belæring for den unge, danske Købmand.

Thi det er ikke det mindst ejendommelige ved Tietgen, at det netop er i sin Egenskab af *Købmand*, at han har grundet de fleste af sine Foretagender. At forudgribe den økonomiske Udvikling, det er netop den ægte Købmandstands Sag. Derfor var Tietgen i Tide søgt ud: for at bringe med sig hjem den nye Tid og de

nye Tanker, for at komme tilbage og lære os noget, for at kunne være forud for sin Tid.

I de store Lande betragtes det som en Selvfølge, at den unge Handelsmand, der vil frem, saaledes drager ud til fjærne og fremmede Steder, naar hans Lære-Aar er omme. Herhjemme — gifter han sig. Og da han følgelig straks maa tænke paa at kunne ernære sig selv, sin Kone og den lille Hassan med de skæve Ben, maa han naturligvis «etablere sig» — for kummerlig og redelig at staa som et andet Fjols bag sin Disk!

Nej, tro det ikke, I unge Handelsmænd, at man bliver Købmand ved at skulke af Lære i Utide, aabne sig en Bod og sælge Varer over en Disk, hvis Kunderne gider dratte ind i Butiken.

Blandt Faarefoldens Vogtere kunde I da finde nøjsommere og snildere Konkurrenter.

— Den rette Købmand er sit Fædrelands økonomiske Pionér, — gennem ham strømmer som gennem en Nerve Fornemmelsen af Smagens Svingninger, af Modens skiftende Luner, Forbrugets skiftende Krav. Han er den første, som bliver den kommende Bølge vár, den første, som er forberedt paa at tage imod den, lade sig løfte op og bære frem paa dens Ryg.

Unda fert, non regitur — «Bølgen bærer,

den bydes ikke» — har været Fyrst Bismarcks Løsen. Det har ogsaa kunnet være Tietgens.

De store, moderne Hjælpemidler for Handel og Omsætning maatte skaffes os, skaffes vor Købmandsstand, hvis vi skulde kunne følge med. Det var *det*, Tietgen frem for noget saa'. Det var i den rette Købmandsaand, han handlede, som han gjorde.

Derfor løftede Bølgen ham ogsaa.

*

*

*

Hans første Forsøg paa et Sammenslutningsforetagende mislykkedes iøvrigt.

De jydsk-fynske Statsbaners Drift var den Gang overdraget et privat Selskab, og de sjællandske Baner var i et andet Selskabs Bestyrelse og Eje. Fra indflydelsesrig Side interesserede man sig levende for Anlægget af nye sjællandske og af en lolland-falstersk Bane. Det sjællandske Jernbaneselskab vilde imidlertid intet høre om Udvidelser af Jernbanenettet paa Sjælland. Selskabets Koncession indeholdt dog heldigvis kun Eneret paa en Bane fra Kjøbenhavn til Roskilde og derfra til Korsør, men ikke paa en Bane fra Kjøbenhavn til Korsør. Der var saaledes intet til Hinder for at bygge en Bane fra

Kjøbenhavn over Kjøge, Næstved og Skelskør til den sydlige Ende af Korsør-Havn, hvad der vilde have imødekommet de da herskende Ønsker.

Da Tietgen paa dette Tidspunkt (December 1865—Januar 1866) have samtlige Aktier i det jydsk-fynske Drifts-Selskab paa Haanden fra Ejeren, det bekendte engelske Ingeniør-Firma, *Peto, Brassy & Betts*, benyttede han denne truende Udsigt for det sjællandske Jernbaneselskab til at formaa det til at indtræde i et samlet dansk Jernbaneselskab, der skulde forpagte de sjællandske Jernbaner og anlægge en Sydbane i Forbindelse med lolland-falsterske Baner.

Inden Overenskomsten kunde træde i Kraft, maatte man imidlertid oppebie en Henstand, der var givet den bekendte Ingeniør *Kröhncke* til Gennemførelsen af iøvrigt haabløse Jernbaneplaner. Denne Henstand ødelagde Sagen.

I Maj 1866 standsede det store engelske *Overend, Gurney & Co.* sine Betalinger og drog *Peto, Brassy & Betts* med sig i Faldet. Dermed var al Mulighed for Udførelsen af de foreløbige Overenskomster forbi.

— Og Tietgens første «Ring» var saaledes bristet.

I det hele har selvfølgelig for en Mand med Tietgens mange Ideer Adskilligt maatte strande.

Ikke paa Menneskers *Lykke*, men derimod paa Menneskers *Held* burde det antike Ordsprog have ladet Guderne være misundelige. Som god og tapper General har Tietgen faaet mangan Hest skudt under sig i Kampen. Men han har hver Gang med Koldblodighed besteget en ny.

Deri har han netop haft Aanden fra Fire og treds over sig: Mismodet har aldrig været *hans* Sag. Hver Gang Vanheldet har trykket ham ned, er hans Energi paa ny svuppet til Vejrs som en Staalfjer.

Til Gengæld har han været vidunderlig heldig, naar Heldet fulgte ham, — og naar alt kommer til alt, har det dog for ham mere end for de fleste været en trofast Følgesvend. I hvor mange Tilfælde har han ikke nydt den indiske Fakirs Triumf: at se sin Udsæd vokse op, blomstre og sætte Frugt, — alt med Vidunderets Hast.

Men Haand i Haand med hans uomtvistelige Held er stedse gaaet hans rastløse Energi.

«Vanskeligheder er kun til for at overvindes» har han selv engang sagt.

Efter hint mislykkede Forsøg følger Slag i Slag den Række store Foretagender, som hvert Barn i Danmark kender.

Endnu i 1866 stifter han «det københavnske Sporvejs-Selskab» og «det forenede Dampskibs-Selskab.» 1868 følger det «Dansk-norsk-engelske Telegraf-selskab,» som den 1. Juni 1869 blev sammensmeltet med «det dansk-russiske Telegraf-selskab» til «Store nordiske.» I 1870 dannes «Det store nordiske Kina- og Japan-Extension-Telegraf-Selskab,» 1871 «Burmeister & Wains Maskin- og Skibsbyggeri», i 1872 «Switzers Bjærgningsentreprise», «det københavnske Byggeselskab», «de danske Sukkerfabriker», og samme Aar reorganiseres «Store nordiske Telegraf-selskab» ved Optagelsen af det nysnævnte østasiatiske Telegraf-selskab. I 1873 oprettes Tuborg Bryggerier, i 1874 stiftes det lolland-falsterske Jernbaneselskab og endelig i 1877 det østsjællandske Jernbaneselskab.

Hermed standser den første Suite af de store Tietgenske Foretagender.

*

*

*

Ved et mærkeligt Træf blev det den samme Begivenhed, der definitivt forstyrrede Tietgens første store Plan — Krisen i England 1866 —

som banede Vejen for Gennemførelsen af hans maaske betydeligste Sammenslutningsforetagende, nemlig «det forenede Dampskibs-Selskab.»

Vort Lands første Dampskibsrheder, *C. P. A. Koch*, havde just under Indtrykket af Trafikens Opblomstring efter 1864, med Løfte om Bistand fra den engelske Side, bestilt fire store nye Dampskibe hos et skotsk Skibsværft, hvilke det var Meningen at sætte i Gang mellem Danmark og England. Den allerede nævnte Betalingsstandsning i London, Maj 1866, havde imidlertid til Følge, at Koch blev ladt i Stikken af sine engelske Forbindelser. Og da han ikke ene kunde magte Sagen, stod saaledes hans Foretagende paa Grund.

Da var det, at Tietgen under de Forsøg, som fra dansk Side blev gjorte paa at samle den fornødne Kapital til Sikringen af de bestilte Skibe for den danske Handelsflaade, fattede Ideen til en Sammenslutning mellem Danmarks daværende tre største Rhederi-Forretninger (*Koch & Henderson*, det almindelige danske Dampskibs-Selskab og *H. P. Prior*). De tvende første af disse drev Skibsfart paa Udlandet, den sidste paa Indlandet. Og naar de forenedes under eet, vilde der sagtens kunne skaffes Kapital til Erhvervelsen af de nye Skibe.

Hvad der imidlertid stod for Tietgen som langt væsentligere var dette, at der netop ved en Forbindelse mellem indenlandsk og udenlandsk Dampskibsfart — Virksomheder, hvis Trivsel hver for sig har sine egenartede Vilkaar og Forudsætninger — kunde opnaas vidtstrakte Fordele for Landets samlede Omsætning. Interessant er det at se, hvor klar Tietgen allerede paa Forhaand har været over de for en saadan Sammenslutning ejendommelige Fortrin. Selve hans Forslag er rent ud et Fremtidsprogram, som siden hen nøjagtig er blevet gennemført Stykke for Stykke, til største Held for Foretagendet. Der gøres i denne hans Plan opmærksom paa, hvorledes det store Selskab ligefrem drager Forretningen til sig, hvorledes man ved et tilstrækkeligt Antal Skibe simpelthen kan spare de høje Assuranceudgifter, der tynger uforholdsmæssigt paa de mindre Rhederier, og hvorledes endelig det store Selskab ved at kunne fordele sine Skibe efter Ruternes større eller mindre Krav paa de forskellige Aarstider kan opnaa den Regelmæssighed i Farterne, som binder Kunderne til Foretagendet, fordi Afsætningsmulighederne kunne forudberegnes.

Saaledes er det ogsaa gaaet.

Ved efterhaanden, til Tider endog trods Aktionærernes Betænkeligheder, at skabe en hel

Dampskibsflaade, er det lykkedes Tietgen at etablere og vedligeholde regelmæssige Farter og faste Ruter, ogsaa imellem Udland og Udland, hvorved Selskabet har sat sig fast saavel i den fremmede som i den indenlandske Handelsverdens Gunst.

Desuden har herved det almindelige Fragtmarked kun kunnet paavirke de udgaaende Ladninger, der i Almindelighed bestaar af større ensartede Varepartier til Udførsel, hvorimod de ved en slig, regelmæssig Trafik samlede Returladninger, som væsentlig sammensatte af Stykgods, have kunnet betinge mere stabile Fragter.

Denne relative Uafhængighed af Konkurrencens Svingninger har Tietgen ogsaa forstaaet at sikre sit Dampskibs-Selskab paa en anden Maade, nemlig ved i den indenrigske Fart — og delvis ogsaa i Englandsfarten — gennem en Række rettidige Køb at indsmelte de mindre Foretagender, der efterhaanden dukkede op jævnsides «Det forenede», i dette, saaledes at det tilsidst er blevet eneherkende i de danske Farvande.

Men ikke mindst har Forbindelsen mellem udenlandsk og indenlandsk Fart vist sig i høj Grad at svare Regning, fordi disse Farter saa at sige have støttet hinanden vekselvis. I de første Aaringer 1867—69 afgav Indenrigsfarten, der i Følge sin Natur er forholdsvis uafhængig af det

almindelige Fragtmarked, et ligefremt Rygstød for Udenrigsfarten. Saa er det i en Række af Aar, op til 1874, til Gengæld Farten paa Udlandet, der lægger det tunge Lod i Indtægternes Vægt-skaal. Siden hen trykke saa atter de daarlige Tider de udenlandske Fragter, medens Indenrigsfarten atter giver Erstatning og Modvægt, og saaledes videre.

— — Det er det samme ejendommelige Kompensationsprincip, man genfinder i «det store nordiske Telegraf-selskab».

Oprindelig knyttede Tietgens Interesse paa dette Omraade sig til det saakaldte *Shaffnerske* Projekt, der gik ud paa at skaffe en Telegraf-forbindelse mellem Evropa og Amerika over Færøerne, Island og Grønland som den korteste Sø-Vej. I 1866 maatte imidlertid enhver Tanke om Gennemførelsen heraf opgives, da det netop i dette Aar lykkedes at fuldføre en direkte Kabelforbindelse mellem Amerika og England, der til Trods for den langt større Afstand hurtig viste sig lønnende.

Kun saa meget kom der ud af, at man her i Norden havde tumlet med Oberst Shaffners Plan, at Norge og Danmark blev direkte forbundne med et Telegrafkabel mellem Arendal og Hirtshals. Det var den engelske Kabelfabrikant

J. Newall i Gateshead, der med Tietgens eventuelle Bistand for Øje fik anlagt dette Kabel paa egen Regning. Men samtidig havde Tietgen i Forbindelse med den ansete danske Købmand *H. G. Erichsen* i Newcastle arbejdet paa at skaffe en ny, direkte, undersøisk Telegrafforbindelse mellem Danmark og England. I Januar 1868 lykkedes det at danne det dansk-norsk-engelske Telegraf-selskab med det Formaal at anlægge og drive en saadan Telegrafledning samt at erhverve den da allerede nedlagte Ledning mellem Danmark og Norge. Den 24. Februar var Sagen i Orden, saa man kunde slutte endelig Overenskomst med Newall om Overtagelsen af det dansk-norske Kabel og om Fabrikationen og Udlægningen af det dansk-engelske Kabel. Den 4. April 1868 konstitueredes Selskabet paa Kjøbenhavns Børs.

I Norge arbejdedes der imidlertid ved Dan-nelsen af det norsk-britiske Telegraf-selskab, der sluttede Kontrakt om Forfærdigelsen og Nedlægningen af et Kabel mellem Norge og Skotland.

Omtrent paa samme Tid var det, at Tietgen havde faaet dannet det dansk-russiske Telegraf-selskab, der i Henhold til en allerede i 1865 afsluttet Konvention mellem Danmark og Rusland fik Tilladelse til at nedlægge et Kabel fra

Møen over Bornholm til Libau i Forbindelse med de danske Statsledninger til Frederits.

Det var imidlertid til at forudse, at Korrespondancen i og for sig ikke vilde blive betydelig paa nogen af disse nye Ruter; og da navnlig de forskellige Selskaber kun havde hver eet Kabel og saaledes ved Afbrydelser udsattes for Totalstandsning af Driften, fik Tietgen atter her Ideen til en Sammenslutning, som blev det «store nordiske Telegrafelskab.» Dette raadete altsaa ved sin Dannelse over Telegrafforbindelser mellem England-Danmark, Skotland-Norge, Norge-Danmark og Danmark-Rusland, hvortil i 1869 yderligere kom en Koncession paa Nedlægningen af et Kabel mellem Sverig og Rusland.

— — Imidlertid havde man i Rusland ogsaa arbejdet paa en Forbindelse med Amerika. Tanken var at gaa landværts gennem Siberien over Beringsstrædet til Aljaska. Foreløbige Aftaler herom var allerede truffne mellem den russiske og den amerikanske Regering, og den førstnævnte havde for sit Vedkommende endogsaa paabegyndt Anlægget — allerede i 1868 — af den lange siberiske Landlinje. Da kom ogsaa her den undersøiske Forbindelse mellem England og Amerika hindrende i Vejen for Gennemførelsen af denne Plan.

Den russiske Regering indsaa dog snart, at

hvad der var gjort, ingenlunde var spildt. Kunde et Telegrafanlæg gennem Siberien ikke bruges til en Forbindelse med Amerika, saa kunde det saare vel faa sin Betydning som en Forbindelse med — Østasien! Man behøvede blot at drage mod Syd-Øst i Stedet for mod Nord, gaa til Wladiwostock i Stedet for til Beringsstrædet, og man vilde derved kunne naa videre frem til Kina og Japan.

Da man nu gennem det dansk-russiske og svensk-russiske Kabelanlæg var kommen paa Forhandlingsfod med det danske Selskab — et Selskab i et lille fordringsløst Land uden politisk Betydning og dog et Selskab, der raadede over Ruslands Telegrafforbindelse med Vesteuropa — saa var det ikke unaturligt, at det russiske Telegrafdepartements Opmærksomhed for denne Sags Vedkommende vendte sig mod «det store nordiske Telegraf-selskab». Og med rigtig Forstaaelse greb Tietgen straks til. Det Shaffnerske Projekt spøgede endnu i hans Hovede, og han for sit Vedkommende havde derfor ogsaa haft Blikket rettet paa det russiske Foretagende. Han forstod nu ogsaa straks, at hvad der sandsynligvis var uigenkaldelig tabt imod Vest, kunde vindes mod Øst. Selskabets europæiske Kabler maatte have forøget Næring, forøget Trafik, — hvad var da rimeligere end nu at gribe Lejligheden

og indtræde blandt Ansøgerne om den siberiske Koncession?

Det lykkedes, — og i 1870 dannedes da det førnævnte «store nordiske Kina og Japan Extension-Telegrafskab», der i dette og de følgende Aar nedlagde Kablerne fra Hongkong til Shanghai, fra Shanghai til Nagasaki, fra Nagasaki til Wladiwostock.

— Som selve det nye Selskabs Navn antydede, var det lige fra første Færd Tanken eventuelt at samle alt paa «Store nordiske Telegrafskabs» Haand. Men lige straks var dette ikke gør ligt. Til et Foretagende af saa æventyrlig en Art — man tænke sig i hine Aar et Telegrafanlæg gennem Siberiens Udørkener over til den opgaaende Sols smaa gule, skævvøjede Mænd med den murstængte, utilgængelige Kultur! — til et saadant Foretagende kunde der kun være Tale om at skaffe Kapital i den fremsynede Civilisations Hovedstad, London, og ikke herhjemme i vort jævne, skikkelige Smaakaars-Land. Men da Anlægene var blevne udførte ved *Suensons* utrættelige Virksomhed, og den danske Orlogsfregat «Tordenskjold», der havde været med til at nedlægge Kablerne, kom lykkelig og vel tilbage i 1872, da blev pludselig hint Æventyrets fjærne Østerland for os alle et saa kendt og fortroligt Virkelighedens Rige,

at i korte Festdages hastige Rus Tiden blev moden for Optagelsen af det nystiftede østasiatiske Selskab i «Store Nordiske».

Med Energi og Behændighed, med sikkert Blik for Situationens bærende Kraft benyttede Tietgen Øjeblikket, og under den paagældende Generalforsamlings begejstrede Jubel fuldbyrdedes den nye Sammenslutning i Februar 1872.

Atter her viste det sig snart, at Tietgen havde set rigtigt, at den gensidige Forbindelse mellem det evropæiske og det asiatiske Selskab geraadede dem begge til Fordel. En ny «Ring» var bleven lukket og bestod nu ved Sammenføjningen Styrkeprøver, som havde faaet hvert af de enkelte Stykker til at briste.

— I de første Aaringer var det østasiatiske Anlæg Smærtensbarnet. I de fjærne Farvande sprang Kablerne som Sytraade; frivillig og ufri-villig Overlast ødelagde dem Gang paa Gang. Og samtidig blev der over Indien skabt en ny, britisk Konkurrence-Vej. Men da havde Selskabet netop sin gode, lønnende Trafik i Evropa at falde tilbage paa. Børnesygdommene bleve overstaaede, de vigtigste østasiatiske Kabler dublerede og en hæderlig Fred sluttet med det rivaliserende engelske Selskab.

Men nu blev det i Evropa, at Vanskelig-

hederne kom. Fjenden var først Fiskerieredskaber, senere — tvungne Takstreduktioner.

Det var de store, internationale Telegraph konferencer, der gav Anledning til disse sidste, til betydelig Skade for Selskabets Indtægter. Nye, kostbare Anlæg blev nødvendige, medens Statsadministrationerne kunde tilfredsstille de nye Krav ved simpelthen at ophænge nye Traade paa de gamle Pæle. Men i Østasien havde man i hine Aar faaet sig oparbejdet en stor lønnende Indtægt, og derved bares man lykkelig over de nye Vanskeligheder.

— — — Atter for «De danske Sukkerfabrikere» Vedkommende møder man den samme habile Benyttelse af Kompensationsprincippet.

Efter den tyske Roesukkerindustri's uhyre Opsving i Slutningen af Tredserne var det for et Agerbrugs-Land som Danmark en nærliggende Tanke at forsøge sig i samme Retning. Og ikke mindst vilde Indførelsen af denne nye Kulturplantes Dyrkning have sit Værd for vort Jordbrug derved, at den med Nødvendighed tvinger de paagældende Bedrifter ind paa et rationelt Sædskifte og en omhyggelig Behandling af Jorden, hvorved det hele Udbytte af denne stiger.

Men man var endnu her i Landet fuldstændig under Indflydelse af de forældede Frihandels-

Ideer. Og det stod derfor fuldkommen klart for Tietgen, der gennem Direktør *J. A. Hagemann* havde fattet levende Interesse for denne Sag, at en eventuel Roesukkerdyrkning herhjemme ikke som i andre Lande kunde paa-regne nogen Beskyttelse, men øjeblikkelig vilde blive ramt af en ny Skat. Den Støtte, som paa Kontinentet var ydet gennem en Protektion fra Statens Side, maatte altsaa her skaffes til Veje paa anden Maade — og uden Statens Hjælp.

Denne Støtte fandt da Tietgen i en Forbindelse mellem den nye Virksomhed — Bearbejdelsen af danske Sukkerroer — og den forholdsvis højt beskyttede Raffinering af Roesukker. Da Ejerne af de to Raffinaderier i Kjøbenhavn — Phønix og Helsingørsgadens — i 1872 fandtes villige til at afhænde disse, var dermed for Tietgen det Grundlag givet, hvorpaa man kunde skride til Dannelsen af «De danske Sukkerfabriker.»

Selskabets første Organisation gik ud paa et omfattende Samarbejde med det danske Landbrug. Men denne Plan strandede fuldstændig paa vore Landbrugeres Træghed og Uvilje; kun de færreste vilde dyrke Roer, og den nye Fabrik i Odense arbejdede i flere Aar med stort Underskud, som Raffinaderierne maatte dække. Selskabet maatte da selv tage fat med at op-

drage Landbruget til Sukkerroe-Dyrkningen. Og for at sikre sig Roer maatte det afslutte Kontrakter paa et langt Aaremaal til en forud fastsat Pris. Da dette endelig lykkedes i nogenlunde tilstrækkeligt Omfang, faldt Sukkerpriserne pludselig til under det halve, og de indgaaede Kontrakter medførte Millioners Tab, som det atter kun blev muligt at møde ved Hjælp af Raffinaderiernes opsamlede og løbende Fortjeneste. Da Raffinaderi-Beskyttelsen i 1891 var bleven beskaaret, blev det til Gengæld omvendt de egentlige Roesukkerfabrikkers Fortjenester, der bødede herpaa.

Saaledes blev det gennem det Tietgen'ske Sammenslutnings- og Kompensations-System muligt for det lille Danmark at gennemføre den Udvikling af sin udenrigske Dampskibsfart, den fuldkomne, omfattende Telegrafforbindelse med Omverdenen og den for Jordbruget saa betydningsfulde Roesukkerdyrkning, som andre Lande kun have opnaaet ved Ofre fra Staternes Side paa Millioner og atter Millioner.

Og saaledes fuldbyrdedes da ad Sammenslutningens og det private Initiativs Vej Tietgens betydningsfulde Andel i det store økonomiske

Opsving, der var nødvendigt efter Fire og treds, om Danmark skulde fortsætte sit Liv som Kulturstat.

*

*

*

Oppe paa Kristian den Fjerdes gamle Børs, hvis Taarn snor sit Dragespir luftigt og sirligt op over den lange, lave Bygnings rige, fint formede Arkitektur, med de spidse Gavle og de hundrede Hoveder, har Tietgen siddet ved sit Skrivebord i disse Opsvingets Aar ligesom midt i Bevægelsens Centrum, — en flittig Edderkop lig, der har spundet sit snilde Væv af Traade over det ganske Land. Her i hans Værelse løb de sammen, ikke i et filtret Virvar, men i et ordnet, sammenhængende Hele, hvor hver eneste Traad førte indad, — og paa dem alle har han haft sikkert Rede, spundet dem fint, spundet dem stærke, i rette Linjer, i drejende Cirkler, knyttende Knuder og bødende Brist.

Og som forfløjne Fluer er alle de løse Tanker, der har surret og svirret omkring i Luften, fangne trolig ind i hans Næt og har givet Næring til det nyttige Spind for Fædrelandets Tarv.

*

*

*

Et Hamborg med et Hof, men uden Land- og Sømagt — det var *det*, Bismarck havde dømt Danmark til i 1864.

Men efter at hin Dom blev fældet, har Dansken ladet sit Flag vaje i de fjærne og fremmede Farvande, hvorhen det aldrig var naaet siden vore Stormagtsdage. Danmark har strakt Telegrafens Føletraade over den halve Klode, og Danmark har vist, at det har Jord nok til ved flittige Hænders Arbejde at faa Flaader fyldte til fredelige Englandstogter for atter at erobre det Nordengland tilbage, som siden Sogaens Tider var os et lukket Land.

Og til alt dette har Tietgen bidraget.

*

*

*

Men hvorledes har saa meget kunnet lykkes ham? — Hvorledes er det gaaet til?

Derom maa man i Sandhed spørge.

I meget har *Tiden* hjulpet ham. Der laa saa meget for, som skulde og maatte gøres, for at Landet i det hele taget kunde komme til at følge med. Der *maatte* bygges Jernbaner og Dampskibe, der *maatte* anlægges Telegrafer, — vi *maatte* ad fredelig Vej igen i Forbindelse

med Evropa. Det er ikke enhver Mand givet at opleve en saadan Tid, en Tid, der saa tydelig, saa højlydt kaldte paa Virkelysten, slog Reveille for Handlingens Mænd.

Men Tietgen var ogsaa første Mand paa Pletten, da Reveillen lød.

Det var netop *det*, han havde lært derude: at være lysvaagen ved første Hanegal, ved Metalstrubens første, kaldende Tone.

Vi Danske bliver kun altfor gerne i Dynerne.

Men *det* kan vi alle lære: at være oppe og vaagne i et eneste Spring, naar vor Tids Bjarkemaal kalder til Dag og Daad.

— — Dog, hin Tid var mere end det for Tietgen.

Efter den fransk-tyske Krig 1870—71 gik Milliard-Bevægelsen gennem Evropa. En stigende Overflod af Penge hidsede Priserne op, og følgelig var der overalt noget at tjene, noget at gøre. Det var Nevadas flotte Dage.

For Aktieselskaberne blev det naturlig nok den gyldne Tid. Nye Foretagender var som nye Faner, der lokkede Alverden med til Kors-tog for let erhvervet Vinding af Guld og grønne Skove paa ukendte Felter.

Og derved blev netop i disse Halvfjersernes

første Aar hvert nyt Tietgen'sk Foretagende for os herhjemme *vor* grønne Gren af hine Skove.

— — For saadanne Tider var Tietgen mere end nogen anden den rette Mand med sin Evne til at gruppere og kombinere givne Forhold og givne Chancer.

Til af intet at skabe nyt hører der de sjældne Genier, af hvilke et Aarhundrede knapt frembringer Een. Denne Sjælens dybe Oprindeligthed ligger udenfor almindelig menneskelige Vilkaar. Men til den sindrige og frugtbare Kombination af det een Gang givne er der til enhver Tid og i ethvert Folk en Aktualitetens Trang, som nødvendigvis maa tilfredsstilles, for at Udviklingen kan fortsættes. Ogsaa *denne* Evne savnes kun altfor meget herhjemme, i dette lille Land, hvor Digterne har saa vanskeligt ved at *komponere* deres Bøger, og hvor Malerne nok male gad, men ved ikke rigtig hvad.

Men i det *praktiske* Liv gælder denne Anke endnu mere. Her skulde dog sandelig Kompositions- eller Kombinations-Evnen kunne udvikles og opdrages. Men næsten Alle som En foretrække vi at udvikle og opdrage *vor* kritiske og forsømme *vor* skabende Sans.

Det er paa *frugtbar* Fantasi, ikke paa Fantasiens selv, det skorter os, — en Fantasi, der

ikke fortaber sig i gold Indadvendthed, men tager op det levende Livs givne Stof og tumler saa længe med Brikkerne, til Spillet er vundet.

— — Tietgen vidste at tumle sine Brikker. Men han kendte ogsaa sine Pappenheimere. Paa sine Generalforsamlinger — de i sin Tid saa berømmelige Tietgen'ske Generalforsamlinger — har han Gang efter Gang vist sit Greb paa Mennesker, sin gennem Ungdommens Erfaringer vundne Evne til at spille paa dem som paa et Instrument.

Hans Force er *den store Tale*, fuld af Indhold, af overskueligt ordnet Stof, som ved sin Grundighed og Rigdom paa Enkeltheder lægger Forskandsningens Volde og Grave mellem sig og de mulige Modstandere! Men ikke nok hermed: den oplives som oftest af en Række Repliker, prægede af godt Humør, slagfærdigt Lune, undertiden ogsaa af tørt Vid! Snart mandes de modfaldne op, snart ildnes de ivrige frem, snart tales der Raison, snart stemmes der lyrisk op, snart lokkes der, snart trues der.

Naar da Bifaldet har lydt, og Tiden er fremrykket, og Forsamlingen allerede begynder saa smaat at længes efter Afslutning, saa komme nok Modstanderne til, men det Terræn, der er levnet Angriberne at operere paa, er da saa

snevert tilmaalt, at Tietgen i Regelen kan nøjes med smaa, rappe og hvasse Tilsvar.

Kun et enkelt Exempel:

Rygtet om en optrækkende Konkurrence i Sundfarten havde foruroliget nogle Aktionærer paa én af «Det forenede Dampskibs-Selskabs» Generalforsamlinger.

Tietgen blev spurgt:

«Hvad vil der ské, hvis et saadant Foretagende kommer os i Vejen?»

Han svarede med Stephensons berømte Ord, da denne blev spurgt om, hvad der vilde ské hvis en Ko kom i Vejen for hans Lokomotiv:

«Det bliver værst for Koen».

Saaledes har Tietgen snart paa den ene, snart paa den anden Vis, alt som Øjeblikket krævede det, vundet sine Spil, og vundet dem med Glans.

Ja, med *Glans!*

— Der skal staa Lysstraaler ud af en Sejr. Den skal ej alene vindes, den skal ogsaa nyttes til at styrke og berede Bevidstheden til nye Sejre. Affattelsen af Sejersbulletinerne og Ordningen af Indtoget kræver ogsaa *sin* Kunst.

Men ogsaa dette har Tietgen evnet, ja, evnet
at forme en Succès ud af hvert et Held, selv
det mindste.

Hans Valgsprog burde været:

«*Rien ne réussit que le succès!*»

VIII.

Konjunkturer.

Den gamle Historie om Faraos syv magre Køer, der slugte de fede og dog var lige daarligt ved Huld, gaar stadig igen.

Saaledes er siden Faraos Dage Nødaar vekslede med Overflødheds-Aar, slette Tider med flotte Tider, Tilbagegang med Opgang. Og i den moderne Økonomis Historie er denne Vekslen af gode og onde Dage blevet ligesom en lovbunden Skiften, som er foregaaet med en forunderlig, næsten forfærdende Pendul-Regelmæssighed, — men i hastigere og hastigere Tempo.

Efter Milliard-Aarenes glimrende Opsving i Begyndelsen af Halvfjerserne følger der ogsaa herhjemme som i den øvrige Verden en uhyre Slappelse og derefter en udpræget Nedgangsperiode. Priserne synker, og fra Dag til Dag ser Producenten sin Produktion, Handelsmanden

sit Lager synke i Værdi og mærker Fortjenesten smutte væk mellem Fingrene paa sig. Samfundsmaskineriet arbejder trægt og sløvt, en uhyggelig Stilstand breder sig fra Felt til Felt, al Lyst til at vove, ja blot til kækt at fortsætte er som veget bort. Mistillid og Tvivl æder sig ind i alle Sind. Og det er, som om en snigende Farsot lammer alle Foretagender og Forretninger.

— — I det moderne økonomiske Liv spiller den mystiske Magt, som kaldes *Konjunkturen*, med sit vekslende Væsen en sælsom og skæbnesvanger Rolle. Konjunkturen er for Forretningslivet, hvad Vejrliget er for Menneskelivet. Hundrede meteorologiske Instituter — Verdensbørserne — med deres lagttagelser og Depecher kontrollerer og følger den utrætteligt. Men med en suveræn Overlegenhed skifter Konjunkturen som Vejrliget Luner saa hastigt, at den Gang paa Gang spotter al Forudseenhed, alle Beregninger. Snart spreder den med Solskin og høj Luft Lykke og Sundhed, Glæde og Velvære i Riger og Lande, Himlen staar straalende klar, og dens lyse Smil synes at varsle en evig Sommer. Men Dagen efter blæser en kold Vind Regntage ind over Landskabet og svøber det i et sløret Graat, der gør Menneskene triste og forstemte, eller mørkner Luften i et Uvejrs Rasen,

som stivner Sindene i Uhygge og Rædsel, — og det er, som skulde det aldrig blive Godvejr igen.

Sammensat af tusinde Omstændigheder, af hvilke snart den ene, snart den anden har Overtaget, skifter Konjunkturen stadig Udseende og Skikkelse, ja, er som et formløst Uhyre, der aldrig ret lader sig gribe eller fatte. Og mod denne store Bøjgen, der vinder alt med Læmpe, vinder uden at kæmpe, strider selv den forsynligste og mest forfarne Købmand forgæves, naar den højner sig foran ham som en taaget Mur, der skrider frem mod En og pludselig er uden om En og omkring En paa alle Sider, umulig at sprede, endnu umuligere at bryde.

Saaledes behagede det da omkring Midten af Halvfjerdserne Konjunkturerne af hundrede Aarsager, hvorom de Lærde endnu den Dag i Dag kævles, at vende Bøtten og lade de gode Aaringers let vundne Fortjeneste løbe endnu hurtigere ud, end den var fyldt paa. Herhjemme varer det endda et Par Aar, inden Stormbølgen kommer, men i 1876 naaede den da endelig ogsaa os med Vold og Vælde, — og maatte da naturligvis i første Række ramme de fremmestligste, de Tietgen'ske Foretagender.

— — Det blev vanskelige Tider for Tietgen, Aar, i hvilke han maatte bære glødende, svidende Jernbyrd for sin Sags Godhed, sine Hensigtens Renhed, sin Gernings Berettigelse.

Havde man tidligere været villig til at hylde, saa var man nu lige saa villig til at hyle.

Og da Ting og Omstændigheder — og Konjunkturer mest af alt — ere saa vanskelige at faa Tag i, og det til Gengæld er saa rart at have levende og nærværende Mennesker at skyde Skylden paa, saa enedes alle hans Misundere, alle hans Modstandere, alle de, som aldrig havde udrettet noget, men stedse vidst «bedre Besked» — med en Højmælted, som tidligere Tidens ærbødige Tavshed gjorde dobbelt skrigende — om at kaste Skylden paa ham, som stedse var rede til at bære sit en Gang paatagne Ansvar.

Og netop denne hans aabne og koldblodige Holdning bragte de misfornøjede Røster til, om ikke snarligt at forstumme, saa dog at dæmpe sig ned til Krogenes Sladder og Surmuleri.

— — — — —

Men en alvorlig Dyst maatte der først bestaa.

Det var, som det ofte gaar, hans kæreste Barn, der væsentligst bragte ham Bryderierne. Det var «det store nordiske Telegrafsekskab,»

som Modstanden og Mistænkeliggørelsen med Baissen som Vaaben og Forbundsfælle særlig kastede sig over.

I 1877 slog en hensynsløs Spekulation sig sammen med Forsigtighed og misforstaaende Bravhed om at skyde Telegrafaktier ud som et fordægtigt Papir, der var mindre vel egnet til Belaaning og Pengeanbringelse.

Da Privatbanken netop paa dette Tidspunkt tilfældigen var stærkt engageret i disse Aktier, maatte Tietgen hastig tage Affære for at befri det opskræmmede danske Pengemarked for disse pludselig saa ilde ansete Papirer. Og det lykkedes ham da ogsaa at faa dem placeret saa fordelagtigt, som Omstændighederne overhovedet tillod det, i Paris, hvorved deres senere Kursstigning og høje Udbytte er gaaet over fra danske til franske Hænder. Det kom til en stormende Generalforsamling i Privatbanken, der ved den fremtvungne, hurtige Realisation af disse Aktier med eet mistede næsten hele det store Reservefond, som netop væsentlig var tilvejebragt gennem Tietgens snilde Benyttelse af Aktiekapitalens Udvidelse i 1866 og 1871 til at faa afsat de kurs-høje Aktier over Pari.*

---

* Ved Børssalg af de ny udstedte Aktier til den gældende Kurs for Privatbank-Aktier, der var langt over Pari

Generalforsamlingen, der paa Grund af Aktionærernes fuldtallige Møde maatte afholdes i den store Børssal, var mere bevæget og larmende, end nogen Generalforsamling i Mands Minde.

Selv talte Tietgen, der i ensom Fornemhed havde placeret sig ved et lille Bord for sig selv, kun et Par knappe fyndige Ord, der til Trods for den tumultuariske Stemning blev paahørt i lydløs Stilhed. Iøvrigt var der lige stor Ophidselse paa begge Sider, saavel Forsvarernes som Angribernes.

Men ved denne som ved de faa senere Lejligheder, hvor Bølgerne et Øjeblik syntes at skulle slaa sammen om Tietgens Hovede, stod hans trofaste Garde af vundne Venner Ryg mod Ryg omkring ham som en stensat Bølgebryder. — Selv stod han ligesaa urokkelig fast, og forbavsende hurtig skiltes de oprørte Vande, og Havblik fulgte paa Blæsten.

— — Det var da atter de Egenskaber, han i sine Lære- og Vandre-Aar, gennem hele sin Ungdoms-Udvikling havde erhvervet sig, der her kom til at gøre Udslaget.

---

(100), indvandttes nemlig Kursdifferencen, da Aktiens Paa-lydende, altsaa Bankens Gæld overfor Aktionærerne, kun var 100.

Først og fremmest: hans Selvtillid svigtede ham ikke.

Der er en Dumhedens uforgribelige Selvbeundring, som ikke kan tænke sig Muligheden af, at dens eget lille kære Jeg kan tage fejl. Men det er ikke om denne Selvtillid, her er Tale. Det er om den Selvtillid, der bunder i Troen paa, at en Mission er En betroet, og at man ærligt har sat alle sine Kræfter ind paa at opfylde den, — en sikker Stolthed udadtil, som netop bæres af Troens Ydmyghed opadtil.

Der er i dette noget af en Religion — og noget af Tietgens Religion —, hvor latterligt dette end vil lyde i visse moderne Æsels-Øren.

*

*

*

Konjunkturer af en hel anden Art har Tietgen i de følgende Aar været underkastet. Ja, der var Tider, da han selv var en Konjunktur — hvori begge de *politiske* Partier spekulerede!

I 1880 kom der atter en Luftning af gode Tider, der dog efter Tietgens Skøn først vilde kunne rettelig udnyttes, naar Danmark gennem en Række økonomiske Reforme fik lettet Vilkaarene for Handel og Omsætning. Det var derfor natur-

ligt, at han uden al politisk Bagtanke interesserede sig for, at et frugtbart Lovgivnings-Arbejde kunde komme i Gang. Under denne Situation kom han ganske forstaaeligt i den Stilling, at begge Partier — ved en enkelt Lejlighed, Valget i 1884, endog paa ret barnagtig Vis — søgte at tage ham til Indtægt.

Men i sin Egenskab som Købmandsstandens virkelige Leder holdt han sig med gennemført Resignation uden for den egentlige Partipolitik.

Maaske turde denne kloge Tilbageholdenhed ikke være det mindst efterlignelsesværdige Eksempel, som Tietgen har givet vor unge Handelsstand. Lad den unge Købmand privat afgive sin Stemme for det Parti, han tror at kunne sympathisere med. Men i den offentlige Politik bør han kun optræde, naar det gælder Købmandsstandens Vel og derigennem det kommercielle Livs Udvikling i hans Fædreland. Det Lod, han bør søge at lægge i Vægtskaalen, er med andre Ord Sagkundskabens og ikke Partilidenskabens.

Det Maal, der foresvævede Tietgen som en ægte Købmand, var en politisk-myndig Handelsstand, der i hvert enkelt Tilfælde gav sin Tilslutning til det Parti, der i den foreliggende Sag virkelig vilde fremme Købmandens Vel og Handelens Interesser. Det var, om man vil, en

paa saglig Grund bygget kommerciel Opportunisme.

Under Datidens krasse, konstitutionelle Kampe slog han sig til Taals med at hævde Købmandsstandens upolitiske Karakter *qua* Købmandsstand.

Og mens det øvrige Land larmede og kævledes om formelle Forfatningsspørgsmaal, gav Tietgen sig, uden at blinke til Højre eller Venstre, det reelle Liv i Vold.

Han stiftede Slag i Slag: «Thingvallaselskabet» (1880), «De danske Spritfabriker» (1881), «Det københavnske Telefonselskab» (1882) — og i Aarene 1884—86 og 1886—87 byggede han endelig de tvende Forbindelsesbaner mod Syd: Gjedser- og Vedsted-Banerne.

Ude over Tilfældighedernes Spil var han atter i Pagt med Tidens Konjunktur.

IX.

Lykken.

Efter ustandne og overvundne Genvordigheder, efter heldig undgaaede politiske Fristelser, er Tietgen siden stadig gaet fremad paa Hæderens Bane.

I 1894 fuldendtes Bygningen af det statelige Gudshus, han i 1874 havde købt af Finanserne som en faldefærdig Ruin.

Denne Tietgens Marmorkirke har i Grunden været som en Slags Symbol for hans Liv.

Denne Kirke, som Mundheldet aldrig lod blive færdig, og til hvis Indvielsesdag saa mange letsindige Kærestepar spøgefuldt henviste deres Bryllup, denne Kirke, hvis Færdiggørelse var det aabne Spørgsmaal, som en letløbende Spot altid havde i Baghaanden, selv blandt Cæsars egne Soldater, — den blev dog lykkelig fuldført,

som Köllner-Dômen blev det, trods Heines vit-tige og blasfemiske Vers.

Den staar der nu i sin fastsluttede Arkitektur og runder sin hvælvede Kuppel over Korinthier-Kapitælernes fint brudte Blomsterlinjer.

Saaledes har utrættelig Taalmod og Udholdenhed og denne Aldrig Taben sit Maal af Sigte, som har været Tietgen egen, ført dette som saa mangt et andet Livsværk til en lykkelig Afslutning.

Og dog: ikke til en Afslutning, nej, snarere til en Begyndelse inden for de en Gang rejste og grundfæstede Rammer. Som Kristenlivet og Kristendommens glade Forkyndelse gaar sin Gang under Kirkens Buer, saaledes gaar ogsaa Arbejdets Liv og Arbejdsglædens Forkyndelse sin sejrrige Gang i al den Samfundsgerning, som Tietgens Initiativ har sat i Trivsel.

Og derfor tør Tietgen kaldes en lykkelig Mand.

Lykken, den er et underligt Glar, vanskelig at forske som at finde. Den inderligste, den fineste Lykke fattes og gribes ikke af den udenforstaaende lagttager, — kommer ham heller ikke ved. Hjærtet har sit Stille-Hav, der er saa dybt og vidt, at det ydre Livs Storme og

Bølgebrydninger kun i vage Dønninger rækker derhen.

— — Men selv i den Menneskelykke, hvis udvortes Glans falder alle i Øjnene, er der Nuancernes Tusindfold.

Der er Folk, som sér Tilværelsens Ideal i hin «Lykkens Yndling», som Carl Bernhard skildrer i sin smukke Novelle, hvis Lykke var den, at han gik til Bunds med sin Lykke i samme Øjeblik, den var naaet, — «men saa *var* det dog dejligt at fare!»

Der er andre, for hvem Lykken er hin evige Higen, der aldrig faar Fred, Folk, der som Legendens Munk jager Fuglen i Lunde og først besinder sig efter Jagten, naar Menneskealdre ere gaaede, og deres eget Liv er forspildt.

Og der er atter andre, hvis Lykke er den at staa paa det tilvundnes faste Grund og med kontemplativ Ro se tilbage paa Dagene, som svandt, uden videre Ønsker og uden videre Ærgerrighed.

— — Tietgens Lykke er fjærnt fra «Lykkens Yndlings» Døgnfluefyd.

Han kender en Lykke, der er klar og kraftig, — i Slægt med Sommerdagens Sollys, der lader alt Levende trives og modnes i frugtbar Fylde, der ved sin velgørende Varme elsker frem

den svage Skabning af Puppens Svøb, og bagefter smiler ned til sit Værk.

— — Det er faldet i Tietgens Lod paa een Gang at kende den rolige, tilfredse Tilbage-skuen og den rastløse Higen, der stadig vil frem. Det Ene holder det Andet i Ligevægt og vil forhaabentlig længe endnu kunne bevare hans Sikkerhed støt, hans Virkelyst ung.

Saaledes som han personlig har holdt sig ung!

Livsglæden er den sande Ungdoms Kendemærke, Evnen til paa rette Sted og til rette Tid at kunne slaa sig løs i muntert Vennelag. Vore Dage kender Pragteksemplarer i Massevis af disse trætte unge Mænd, der i deres naive Blasérthed tror at have udtømt Tilværelsens Glæder, naar de tilbunds har sat sig ind i Varieté-livets Mysterier — alle tre københavnske Varietéers!

Men *den*, hvis Sind virkelig ejer Ungdoms lykkelige Gåve, for ham er Glæden stedse frisk og tillokkende — en blank og nyslaaet Lykkeskilling blandt Livets hundreder slidte og snavsede Mønter. Han kender den Kunst at more sig, at give sig hen til Øjeblikkets Lystighed uden ængstelig at skulle sé sig selv og sin Morskab i Kritikens Spejl.

Tietgen har gennem Aarene bevaret adskilligt af sin Ungdoms Evne til at boltre sig i

Øjeblikkets lystige Stemning. Han kunde i sin Tid uden alt Skaberi danse Reel med en beget Matros ved Gildet for «Tordenskjolds» Mandskab. Han kunde en anden Gang ved et Middagsbord skæmtvis svare en Prælat, der med overdreven Højtidelighed afviste et antydet Ønske om en intetsigende Ritualforandring i den endnu ufuldendte Marmorkirke:

«Men Deres Højærværdighed véd jo endnu slet ikke, om Kirken ikke bliver indviet til Confucius.» —

Ja, med næsten ungdommelig Kaadhed kan han til Tider slaa sig løs i en Selskabssal, som da han fornylig til en udbragt Skaal for «Druesaften herhjemme» takkede — paa «de danske Spritfabrikere» Vegne!

*

*

*

Tidlig har han fundet sin rette Plads i Livet, den Plads, hvortil hans Anlæg kaldte ham, den Plads, hvor han daglig følte sin Vilje vokse, sine Evner gro.

Og er ikke netop *dette* Menneskelykke, — denne vidunderlige Følelse af at Ens Væsen folder sig ud i Ens Gerning, faar Vinger, der bærer, Vinger, der løfter?

Lykke er det at se sin Løndoms Tanker slaa Rod i Tidens Jordbund, trives og sætte Frugt. *Lykke* er det at se sit Snille skabe Tidens Vilkaar efter Tidens Krav.

Tietgen har set sine Foretagender komme lykkelig ud over de første Aaringers uundgaaelige Vanskeligheder, uundgaaelige Kriser, — — han har deraf haft samme glade Tilfredsstillelse, der fylder Forældrene, naar de oplever at se deres Børn komme heldig ud over Lømmelalderen og ind i god og nyttig Virksomhed.

Tietgens Foretagender blev *hans* Børn.

Det var maaske et Held for Landet, at han intet «Dynasti» skulde grunde. Han har kunnet ofre sig helt for sin offentlige Virksomhed.

Og netop derfor har Tietgen ogsaa haft den Lykke, at han sit lange Liv igennem stedse «har øjnet Idealet bag sit Virke.»

— Men for en Købmand er Idealet ingenlunde oppe over Skyerne, hvor Himlen altid er blaa. At bruge Tidens Chancer, at vende dens skiftende Vind til Medbør for egen Skude, er Købmandens første Maal. Men naar denne hans egen Skude bringer den rige Ladning i Havn, da opfylder han alene herved sit Samfundshverv saa godt som nogen. At forsyne sit Land med de fremmede Varer, at føre sit

eget Lands Varer til de fremmede Havne, at tilfredsstillende Hjemlandets Forbrug og fremmedets Produktion — det er Købmandens Sag.

Saa tæt har den moderne Økonomi sammenbundet Egennyttens og Selvvirksomhedens Traade med Samfundsnyttens og Samfundsvirksomhedens, at jo rigere Virken Købmanden evner at vinde, desto mere Gavn gør han ikke alene sig selv, men ogsaa sit Samfund. — Jo flere Penge han tjener selv, desto mere tjener han sit Land.

Og opnaar han mere end dette, finder han nye Aarer, aabner han nye Veje, da følger han Tietgens Spor.

Thi paa saadan Vis skabtes Tietgens Livsgjerning.

Og derfor vil han til sene Tider kunne bære den Ros, at hans Værk i det store og hele har været i Slægt med det Ideelle i vort Fædrelands Udvikling.

Det var, og er, hans sande Lykke.

*

*

*

— — — — —
 — — — Der kommer en fremmed Mand sej-
 lende til Kjøbenhavn en sildig Sommerefter-

middag. Den svære Skruedamper med Dannebrog agter og det blaa Malteserflag i Top, baner sig en skummende Vej gennem Sundets Bølger. Den Fremmede drager forbi Tuborgs Bryggeri, forbi Burmeister & Wains Værksteder paa Refshaleøen. Og naar han er kommen i Land, fortaber han sig i den fremmede Stads Mylder med ringlende Sporvogne og de tusinde Telefontraade, der krydser over hans Hovede. Paa Kongens Nytorv staar han undrende stille, medens hans Øje søger mod den store Bygning, paa hvis Frontespice en knejsende Elektra løfter Lysets Fakkell.

Han kan spørge sig for hos enhver, og han vil faa at vide, at alt, hvad han netop har lagt Mærke til, Dampskibe, Værfter, Telefoner, Sporvogne, Telegrafbygningen osv. knytter sig til Tietgens Navn.

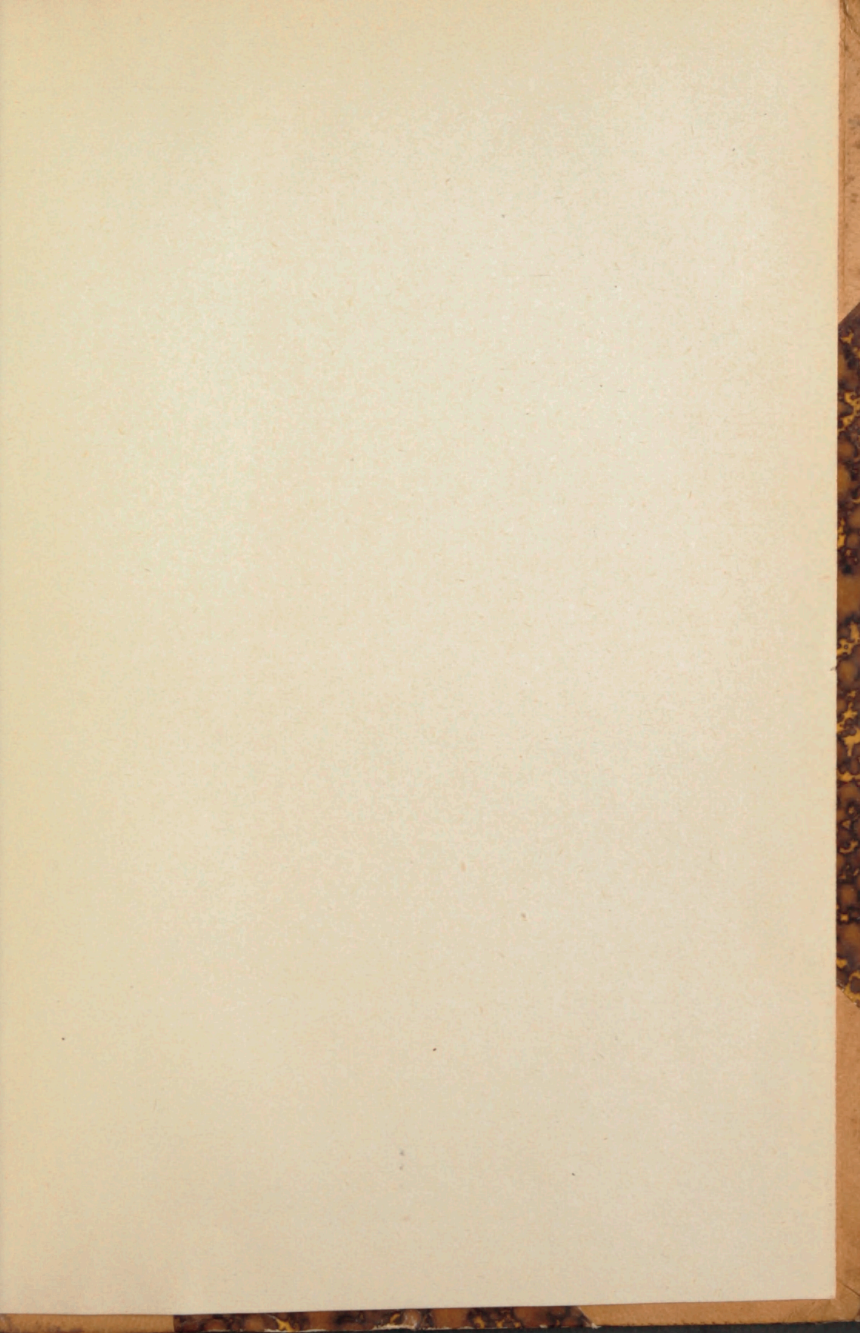
Og maaske vil der til Svaret blive føjet, at man kan vente sig mere af Tietgen endnu.

— — Men midt i det store Virvar af alt det nye er der dog eet Indtryk, den fremmede bevarer mere fuldt og klart end alt det Andet: hans Indtryk af selve Indsejlingen til Kjøbenhavn. Der laa den foran ham i den synkende Sols Straaler, den lyse, venlige Stad, med Toldbodbygninger og Pakhustage, Langelinjes lavtløbende Strimmel Grønt, Kirketaarne, der saa sig ud

over Kastelets Volde til den ene Side, over Mylderet af Hustage til den anden, — —

Og op over det hele brogede Billede Marmorkirkens mægtige Kobber-Kuppel med det gyldne Kors imod Sky.

KGL. HOF-BOGBINDER
CARL PETERSENS
1881
GOTHERSGADE 14.

